

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Problematika cenných papírů v bankovním sektoru
Treatment of Securities in the Banking Sector

Student:
Vedoucí bakalářské práce:

Anna Kučerová
Ing. Hana Bartková, Ph. D.

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Anna Kučerová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Specializace: 02 Účetnictví a daně
Téma: **Problematika cenných papírů v bankovním sektoru**
Treatment of Securities in the Banking Sector

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Oceňování cenných papírů
 3. Účtování cenných papírů
 4. Praktické příklady účtování
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

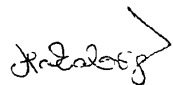
- JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. *Účetnictví bank a finančních institucí 2008*. 6. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 584 s. ISBN 978-80-247-2575-8.
- JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví 2011*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 432 s. ISBN 978-80-247-3427-9.
- ŠRÁMKOVÁ, Alice a Martina JANOUŠKOVÁ. *IAS/IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví*. 1. vyd. Praha: Svaz účetních, 2009. 456 s. ISBN 978-80-86716-44-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Hana Bartková, Ph.D.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně včetně příloh č. 1 a 6.

V Ostravě dne 30. 4. 2012

.....
Anna Kučerová

OBSAH

1. Úvod	5
2. Oceňování cenných papírů	7
2. 1. Předpisy pro oceňování cenných papírů	7
2. 1. 1. Předpisy pro oceňování cenných papírů na mezinárodní úrovni	7
2. 1. 2. Předpisy pro oceňování cenných papírů na úrovni Evropské unie	8
2. 2. Druhy cenných papírů	10
2. 2. 1. Dluhopisy	10
2. 2. 2. Akcie	10
2. 2. 3. Zatímní listy	10
2. 2. 4. Podílové listy	11
2. 2. 5. Směnky	11
2. 3. Kategorie cenných papírů	11
2. 3. 1. Cenné papíry zaúčtované v aktivech	11
2. 3. 2. Cenné papíry zaúčtované v závazcích	13
2. 4. Oceňování cenných papírů	13
2. 4. 1. Prvotní ocenění cenných papírů	13
2. 4. 2. Následné přeceňování cenných papírů podle jednotlivých kategorií	14
2. 4. 2. 1. Reálná hodnota	15
2. 4. 2. 2. Naběhlá hodnota	16
2. 4. 2. 3. Zůstatková hodnota	17
2. 5. Shrnutí rozdílů mezi mezinárodními a národními účetními postupy	19
3. Účtování cenných papírů	20
3. 1. Předpisy pro účtování cenných papírů	20
3. 2. Účtová osnova pro banky	20
3. 3. Účtování cenných papírů	21
3. 3. 1. Prvotní zaúčtování cenných papírů	21
3. 3. 2. Následné účtování cenných papírů	21
3. 3. 2. 1. Cenné papíry zaúčtované v aktivech	21
3. 3. 2. 2. Cenné papíry zaúčtované v pasívech	23
3. 3. 2. 3. Přesuny cenných papírů mezi kategoriemi	24
3. 3. 3. Odúčtování cenných papírů	25
3. 3. 3. 1. Odúčtování cenných papírů na straně aktiv	25

3. 3. 3. 2. Odúčtování cenných papírů na straně pasiv	28
3. 4. Shrnutí rozdílů mezi mezinárodními a národními účetními postupy	28
4. Praktické příklady účtování.....	29
4. 1. Nákup a prodej cenných papírů.....	30
4. 1. 1. Příklad č. 1 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty.....	31
4. 1. 2. Příklad č. 2 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie realizovatelných cenných papírů	34
4. 1. 3. Příklad č. 3 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů držených do splatnosti.....	39
4. 1. 4. Příklad č. 4 – Výpočet a účtování ex-kupónů	42
4. 2. Repo, reverzní repo a krátký prodej	45
4. 2. 1. Příklad č. 5 – Repo obchod	45
4. 2. 2. Příklad č. 6 – Reverzní repo obchod a krátký prodej	46
4. 3. Emise dluhopisů – ostatní cenné papíry oceňované naběhlou hodnotou	50
4. 3. 1. Příklad č. 7 – Emise dluhopisů.....	50
5. Závěr.....	53
Seznam použité literatury	54
Seznam zkratk	56
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	

1. Úvod

Bankovní sektor patří k velmi důležitým hospodářským odvětvím v zemi, a to nejenom proto, že banky přijímáním vkladů a poskytováním úvěrů přerozdělují peníze mezi obyvatelstvem a firmami, ale také proto, že se nákupem státních pokladničních poukázek a dluhopisů význačnou měrou podílejí na financování státního dluhu¹.

Banky² mohou vykonávat činnosti, které jsou v souladu s příslušnými právními předpisy³ a na které jim byla udělena licence. Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na jednu z těchto činností - obchodování s cennými papíry na vlastní účet a emitování dluhopisů.

I když samotný pojem cenný papír v české legislativě definován není (v Zákoně 591/1992 Sb. o cenných papírech v platném znění je uveden pouze výčet jednotlivých druhů cenných papírů), můžeme říci, že cenný papír je listina, v případě listinného CP, nebo evidence, která listinu nahrazuje, v případě zaknihovaného CP, se kterými je spojeno právo na určitou majetkovou hodnotu. Druhy cenných papírů jsou dluhopisy, akcie, zápisné listy, podílové listy a směnky. Podrobná definice jednotlivých druhů cenných papírů je uvedena v kapitole 2 *Oceňování cenných papírů*.

Cílem této práce je popsat oceňování a účtování cenných papírů v bankách, které působí na území České republiky, podle legislativních postupů platných k 1. 1. 2012 a srovnat české a mezinárodní účetní principy této oblasti, včetně praktických příkladů. Cílem této práce není zabývat se daňovou problematikou.

¹ Podle Ministerstva financí bylo k 29. 2. 2012 36,85 % celkového státního dluhu v držení Měnových finančních institucí, dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/podle_uzivatele.html

² Podle Zákona č. 21/1992 Sb. o bankách v platném znění může jako banka na území ČR působit právnická osoba, která byla zapsána do OR jako akciová společnost nebo pobočka zahraniční banky se sídlem ve státě mimo EU, kterým ČNB udělila licenci nebo pobočka zahraniční banky se sídlem v členském státě EU, které ČNB udělila notifikaci (uplatnění bankovní licence získané v jiném členském státě EU, pokud zahraniční banka byla udělena licence v zemi jejího sídla, zahraniční banka dodržela určitý postup stanovený právem EU a zahraniční banka nebo stát, v němž má banka sídlo požívá výhody jednotné licence podle práva Evropských společenství). K 1. 1. 2012 na území ČR působily 44 banky, včetně stavebních spořitelů a poboček zahraničních bank se sídlem v členském státě EU. K tomuto dni nebyla držitelem licence žádná pobočka zahraniční banky se sídlem mimo EU. Jejich úplný seznam vede ČNB a je uveden v příloze č. 1.

³ Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách, Zákon č. 96/1993 Sb. o stavebním spoření, Zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES; vše ve znění pozdějších předpisů.

Předmětem této práce jsou nakoupené, prodané a emitované CP s běžným termínem dodání a repo operace s nimi na individuální úrovni. Předmětem této práce nejsou nakoupené vlastní cenné papíry, majetkové účasti a podíly, deriváty s cennými papíry, cenné papíry, které jsou součástí kombinovaného nástroje ani operace s cennými papíry pro klienty.

Tato práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Teoretickou část tvoří kapitoly 2 *Oceňování cenných papírů* a 3 *Účtování cenných papírů*, ve kterých je tato problematika popsána, a to jak podle IAS/IFRS, tak i podle českých účetních postupů a ve kterých je provedeno srovnání těchto dvou přístupů. Praktickou část tvoří kapitola 4 *Praktické příklady účtování*, ve které jsou popsány příklady obchodů, které se s cennými papíry v bankách běžně uzavírají.

Použití základních metod je dáno cílem práce. V teoretické části jsem k popisu pravidel oceňování a účtování použila metodu deskripce a ke srovnání mezinárodních a českých postupů metodu komparace. V praktické části jsem použila metodu vysvětlení a metodu indukce. Neméně důležitá je metoda abstrakce, a to vzhledem k vymezenému cíli práce a danému rozsahu, protože nebylo možné vysvětlit na praktických příkladech všechny varianty se všemi souvislostmi.

2. Oceňování cenných papírů

Účetnictví a účetní závěrky prezentují finanční situaci daného subjektu a tím poskytují informace věřitelům, klientům, investorům a také celé veřejnosti o tom, jak daný subjekt hospodaří. Aby byly tyto informace dobře použitelné, musejí být nejenom spolehlivé, významné a srozumitelné, ale také srovnatelné. A právě srovnatelnost informací je možné zajistit pouze v tom případě, budou-li používané oceňovací a účetní metody a postupy u všech subjektů stejné, což si velmi dobře uvědomovaly světové účetní organizace.⁴

V roce 1973 založily profesionální účetní instituce Austrálie, Francie, Německa, Nizozemí, Velké Británie, Japonska, Kanady, USA a Mexika Výbor pro mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Committee) jako nezávislý soukromý subjekt s cílem vytvořit mezinárodní účetní standardy, které by používaly všechny společnosti. Tím by byla zajištěna srovnatelnost při vykazování finančních ukazatelů. Od roku 1983 byly členy Výboru všechny účetní organizace, které byly sdruženy v Mezinárodní federaci účetních (International Federation of Accountants). V roce 2001 došlo k reorganizaci a k vytvoření nové organizační struktury. IASC se změnil na Radu pro Mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Board) a vznikla Nadace IASC jako nadřízená organizace IASB, která je nezávislou organizací. V roce 2010 byla Nadace IASC přejmenovaná na Nadaci IFRS. Nadace IFRS jmenuje členy IASB a také financuje a monitoruje činnost IASB, která by měla být rozhodující světovou organizací pro tvorbu účetních standardů pro společnosti, které emitují kótované cenné papíry, tj. cenné papíry, se kterými se obchoduje na veřejných trzích.⁴

2. 1. Předpisy pro oceňování cenných papírů

2. 1. 1. Předpisy pro oceňování cenných papírů na mezinárodní úrovni

IASB vydávala až do konce roku 2002 (do roku 2001 to byl IASC) mezinárodní účetní standardy pod zkratkou IAS (International Accounting Standards). Od roku 2003 jsou nové standardy vydávány pod zkratkou IFRS (International Financial Reporting Standards), což je překládáno jako Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Původní IAS zůstávají v platnosti do té doby, dokud nebudou v budoucnu aktualizovány nebo nahrazeny novými

⁴ Jílek, Svobodová (2011) Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví

IFRS. Kromě standardů jsou vydávány interpretace, které objasňují některá ustanovení jednotlivých standardů nebo popisují určité situace, které nebyly součástí standardu v době jeho vzniku. Interpretace IFRS vydává IFRIC, interpretace IAS vydával SIC.⁵

Důležitým dokumentem při aplikaci IAS/IFRS je Koncepční rámec (Conceptual Framework). Koncepční rámec sám standardem není, nicméně je nezbytným východiskem pro přípravu a pochopení jednotlivých standardů. Vymezuje cíl účetní závěrky (poskytovat informace o finanční pozici, jejich změnách a výkonnosti podniku), uživatele účetní závěrky (investoři, zaměstnanci, zákazníci, dodavatelé a věřitelé, vlády i veřejnost), základní předpoklady zpracování účetní závěrky (aktuální princip a nepřetržité trvání podniku), kvalitativní charakteristiky (srozumitelnost, relevance, spolehlivost, srovnatelnost), definuje základní prvky účetní závěrky (aktiva, závazky, vlastní kapitál, výnosy a náklady), způsob jejich rozpoznání a oceňování.⁶

2. 1. 2. Předpisy pro oceňování cenných papírů na úrovni Evropské unie

Také v Evropské unii byly a jsou IAS/IFRS a jejich interpretace postupně zaváděny do účetní legislativy, i když s určitým zpožděním a úpravami⁷. Jsou přijímány jako nařízení, čímž platí pro celou EU a není nutné je zapracovávat do národních legislativ členských států. V roce 2002 vyšlo a nabylo účinnosti nařízení č. 1606/2002 Evropského parlamentu a Rady: *Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on application of international accounting standards*, podle kterého bylo nejpozději od roku 2005 povinné použití IAS/IFRS na konsolidované závěrky společností, které emitovaly kótované cenné papíry na veřejných trzích. Přijetí tohoto nařízení umožnilo členským zemím, tedy i ČR, rozšířit aplikaci IAS/IFRS i na ostatní společnosti, a to jak na konsolidované, tak individuální úrovni.⁵

V roce 2008 nabylo účinnosti nařízení Evropské komise č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002. Toto nařízení obsahuje jednotlivé IAS/IFRS a jejich interpretace.⁵ Seznam IAS/IFRS a jejich interpretací platných k 1. 1. 2012 je uveden v příloze č. 2.⁸

⁵ Jílek, Svobodová (2011) Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví

⁶ Šrámková, Janoušková (2009) Mezinárodní standardy účetního výkaznictví

⁷ Úpravy se týkají IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, který Evropská komise zeštíhlila a vydala tzv. Evropskou variantu IAS 39 (byla vyňata některá omezení, která se týkala zajišťovacích derivátů).

⁸ EK: Seznam platných IAS/IFRS a jejich interpretací, dostupné z:

http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/ias/interpretations_en.htm#ifric_11

Vstupem České republiky do EU se i pro ni staly nařízení Evropského parlamentu a Evropské rady platnými bez toho, aniž by bylo nutné je zapracovávat do českých předpisů. I zde by však mělo docházet k procesu postupné harmonizace národních předpisů s předpisy mezinárodními, tzn. že do všech českých účetních předpisů by měly být postupně aplikovány⁹ principy IAS/IFRS.

Při oceňování cenných papírů v bankách, které působí na území ČR, se postupuje, v souladu se Zákonem č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění (§ 19a), podle:

- IAS/IFRS upravených právem EU, především *IAS 39 – Finanční nástroje: účtování a oceňování*:
 - pokud je banka emitentem kótovaných cenných papírů, tj. cenných papírů přijatých k obchodování na regulovaném trhu se sídlem v členském státě Evropské unie nebo
 - pokud nejvyšší orgán banky schválí používání mezinárodních účetních standardů v případě, že k rozvahovému dni bude banka sestavovat konsolidovanou účetní závěrku za použití mezinárodních účetních standardů upravených právem EU,
- Českých účetních standardů, především *ČÚS 108 – Cenné papíry*, Zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění a Vyhlášky č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, v platném znění, pokud se nepostupuje podle mezinárodních účetních standardů.

Pokud je tedy banka emitentem kótovaných cenných papírů, musí při oceňování cenných papírů povinně postupovat podle IAS/IFRS. Rovněž pokud je banka zahraniční dceřinou společností nebo pobočkou zahraniční banky a sestavuje konsolidovanou účetní závěrku podle mezinárodních účetních standardů, je pro ni výhodnější i na individuální úrovni postupovat podle mezinárodních účetních standardů. Z toho vyplývá, že rozhodující část

⁹ V současné době můžeme říci, že principy IAS/IFRS byly a jsou postupně aplikovány do zákona o účetnictví a do účetních postupů pro banky a ostatních finančních institucí, které dnes jsou již téměř ve shodě s IAS/IFRS. Co se ostatních účetních jednotek týče, shoda s IAS/IFRS je mnohem menší. Samotná existence šesti různých vyhlášek (a také navazujících českých účetních standardů) podle typu účetních jednotek přináší do účetních postupů značnou nejednotnost, protože stejné typy operací nejsou v jednotlivých vyhláškách a účetních standardech ošetřeny stejně. Tím také informace získané z účetnictví a účetních závěrek jednotlivých typů subjektů nemohou být srovnatelné.⁵

bankovního sektoru v České republice (dle přílohy č. 1) postupuje, respektive může postupovat při oceňování cenných papírů podle IAS/IFRS upravených právem EU.

2. 2. Druhy cenných papírů

Druhy cenných papírů, které jsou předmětem této práce, jsou dluhopisy, akcie, zatímní listy, podílové listy a směnky.

2. 2. 1. Dluhopisy

Dluhopis je zastupitelný cenný papír, s nímž je spojeno právo na splacení dlužné částky a povinnost emitenta toto právo uspokojit. Dluhopisem vydávaným v České republice je dluhopis, který byl v listinné podobě předán nebo v zaknihované podobě zapsán podle zvláštního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu na účet prvnímu nabyvateli na území České republiky.¹⁰

- Bezkupónový dluhopis – výnos byl stanoven jako rozdíl mezi jmenovitou hodnotou dluhopisu a jeho nižším emisním kursem.
- Kupónový dluhopis – výnos byl stanoven jako úrok (kupón¹¹) s pevnou nebo proměnlivou úrokovou sazbou.
- Hypoteční zástavní list – dluhopis, jehož jmenovitá hodnota a poměrný výnos jsou plně kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů (úvěr, jehož splacení je zajištěno zástavním právem k nemovitosti) nebo částí těchto pohledávek nebo náhradním způsobem podle Zákona č. 530/1990 Sb. o dluhopisech. Součástí názvu tohoto dluhopisu je hypoteční zástavní list. Tyto dluhopisy mohou být emitovány jenom bankami a jiné cenné papíry nesmí toto označení obsahovat.¹²

2. 2. 2. Akcie

Akcie je majetkový cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.¹³

2. 2. 3. Zatímní listy

Zatímní list je majetkový cenný papír, který nahrazuje akcii, pokud upisovatel nesplatil celý emisní kurs upsané akcie před zápisem společnosti do obchodního rejstříku.

¹⁰ § 2 Zákona č. 530/1990 Sb., o dluhopisech v platném znění

¹¹ Kupón lze také vydat jako samostatný cenný papír na doručitele pro uplatnění práva na výnos z dluhopisu (§ 2 Zákona č. 530/1990 Sb., o dluhopisech v platném znění)

¹² § 28 Zákona č. 530/1990 Sb., o dluhopisech v platném znění

¹³ § 155 Zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku v platném znění

Ve své podstatě se jedná o upsanou a nesplacenou akcii. Je to cenný papír se všemi právy, které vyplývají z akcie, kterou zatímní list nahrazuje, ale také s povinností zbytek emisního kursu zaplatit.¹⁴

2. 2. 4. Podílové listy

Podílový list je majetkový cenný papír, se kterým je spojen podíl podílníka na majetku v podílovém fondu a právo na vyplacení podílu na zisku z hospodaření s majetkem v podílovém fondu.¹⁵

2. 2. 5. Směnky

Listina, která obsahuje označení, že jde o směnku, bezpodmínečný příkaz nebo slib zaplatit určitou peněžitou sumu, údaj o splatnosti, údaj místa, kde má být placeno, jméno toho, kdo má platit nebo komu má být placeno, datum a místo vystavení směnky a podpis výstavce směnky. Jedná se o dluhový cenný papír.¹⁶

2. 3. Kategorie cenných papírů

2. 3. 1. Cenné papíry zaúčtované v aktivech

Cenné papíry v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty

- CP k obchodování - CP, který byl pořízen z důvodu prodeje v blízké budoucnosti nebo je součástí portfolia cenných papírů, které jsou společně řízeny z důvodu dosahování zisků v krátkodobém časovém horizontu,
- CP, který byl při prvotním pořízení zařazen do kategorie CP v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty. Podle IAS 39 je možné zařadit CP (nebo skupinu CP) do této podkategorie, pokud takové ocenění povede ke spolehlivějším informacím. To je možné udělat v případě, že bude splněna alespoň jedna z podmínek:
 - Zařazení vylučuje nebo výrazně omezuje oceňovací nebo účetní nejednotnost, která by vznikla, pokud by CP takto oceňován nebyl. Účetní nejednotnost může nastat v případě, kdy má banka proti cennému papíru, který reálnou hodnotou nepřeceňuje, závazek, který s CP souvisí a tento závazek je přeceňován reálnou hodnotou. V takovém případě bude přeceňování CP i závazku reálnou hodnotou vykázanou do zisku nebo ztráty mít větší

¹⁴ § 176 Zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku v platném znění

¹⁵ § 11 Zákona č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech v platném znění

¹⁶ § 1 a § 75 Zákona č. 191/1950 Sb., směnečného a šekového v platném znění

vypovídací schopnost než kdyby se reálnou hodnotou CP do výsledku nepřeceňoval.

- Skupina CP je řízena a jejich výkonnost je hodnocena na základě reálné hodnoty , což je v souladu se strategií pro řízení rizik banky, přičemž tato strategie musí být řádně zdokumentována.

Podle ČÚS 108 je možné zařadit jakýkoliv cenný papír do této podkategorie s výjimkou účastnických cenných papírů a podílů, se kterými se veřejně neobchoduje a jejich reálnou hodnotu nelze spolehlivě odhadnout.¹⁷

Cenné papíry držené do splatnosti

CP, který má pevně stanovenou dobu splatnosti a banka má úmysl a schopnost jej až do splatnosti držet a zároveň se rozhodne takto CP klasifikovat. Pokud však banka nemá zdroje držet takovýto cenný papír až do splatnosti nebo existuje jakékoliv omezení, které by mohlo zvrátit záměr banky držet CP do splatnosti, v takovém případě nemá banka schopnost držet CP do splatnosti a nemůže jej zařadit do tohoto portfolia. Dále banka nemůže zařadit cenný papír do této kategorie, pokud v běžném a dvou předchozích letech před splatností CP prodala nebo překlasifikovala větší než nevýznamný objem takových cenných papírů (nevýznamný se posuzuje z celkového objemu cenných papírů držených do splatnosti). Tato podmínka však neplatí na prodeje nebo reklasifikace CP, které:

- jsou tak blízko datu splatnosti, že změny tržní úrokové míry nemají vliv na změnu reálné hodnoty CP, přičemž v ČÚS 108 je uvedena doba tří měsíců ,
- byly prodány až po té, kdy banka obdržela téměř celou původní jistinu cenného papíru, přičemž v ČÚS 108 je uvedena částka alespoň 90 % pořizovací ceny CP,
- byly prodány kvůli ojedinělé a výjimečné události, kterou banka nemohla ovlivnit.¹⁷

Úvěry a pohledávky, resp. cenné papíry pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování¹⁸

Cenný papír s pevně stanovenými platbami, který není obchodován na aktivním trhu, přičemž se nejedná o CP, který banka zařadila do kategorie cenných papírů v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty nebo kategorie realizovatelných CP. Dále se nejedná o CP, u něhož banka nemusí získat zpět většinu své počáteční investice s výjimkou, kdy dojde

¹⁷ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

¹⁸ Podle IAS 39 se tato kategorie nazývá Úvěry a pohledávky, podle ČÚS 108 se tato kategorie nazývá Dluhové cenné papíry pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování.

ke zhoršení úvěrové kvality (v takovém případě by se jednalo o realizovatelný CP). Podle ČÚS 108 se do této kategorie zařazují veřejně neobchodovatelné dluhové CP pořízené v primárních emisích.¹⁹

Realizovatelné cenné papíry

Cenný papír, který nebyl zařazen do žádné z předchozích kategorií.¹⁹

2. 3. 2. Cenné papíry zaúčtované v závazcích

Cenné papíry v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty

- CP k obchodování – CP, který vznikl jako finanční závazek z důvodu zpětné koupě v blízké budoucnosti nebo je součástí portfolia takovýchto závazků, které jsou společně řízeny z důvodu dosahování zisků z cenových rozdílů.
- CP, který byl při prvotním zaúčtování zařazen do kategorie CP v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty. Pro zařazení do této podkategorie platí obdobná pravidla jako pro cenné papíry zaúčtované v aktivech.

Podle ČÚS 108 je možné do této kategorie zařadit pouze závazky z krátkého prodeje, to znamená, že na rozdíl od mezinárodních účetních standardů není možné do této kategorie zařadit emitované cenné papíry.¹⁹

Ostatní cenné papíry

Ostatní cenné papíry, které banka nezařadila do cenných papírů v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty. Podle ČÚS 108 jsou to všechny dluhové cenné papíry, které banka emitovala.¹⁹

2. 4. Oceňování cenných papírů

2. 4. 1. Prvotní ocenění cenných papírů

Podle IAS 39 se při prvotním zaúčtování cenné papíry ocení reálnou hodnotou poskytnutého nebo přijatého proti plnění. Podle zákona o účetnictví (§ 25) a ČÚS 108 se při prvotním zaúčtování CP ocení pořizovací cenou. Součástí prvotního ocenění jsou transakční náklady.

¹⁹ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

Transakční náklady jsou náklady, které je možné přímo přiřadit pořízení nebo vydání cenného papíru a které by nevznikly, kdyby k pořízení nebo vydání cenného papíru nedošlo, např. poplatky a provize makléřům, poradcům a burzám, daně a cla. Transakční náklady nezahrnují prémii, diskont a náklady na financování cenného papíru, tj. úroky z úvěru na pořízení CP.²⁰

V oblasti transakčních nákladů existuje drobný rozdíl mezi mezinárodní a národní úpravou:

- podle IAS 39 transakční náklady nejsou součástí pořizovací ceny cenných papírů, které byly zařazeny do kategorie CP v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty, zatímco
- podle ČÚS 108 jsou transakční náklady součástí pořizovací ceny cenných papírů zařazených do všech kategorií.

Tento drobný rozdíl nemá vliv na celkovou výši zisku nebo ztráty, ale pouze na strukturu celkového výsledku. V prvním případě se transakční náklady zaúčtují do výsledovky jako placené poplatky a provize, případně daně a cla. Ve druhém případě se sice stanou součástí pořizovací ceny cenného papíru, avšak při následném přecenění na reálnou hodnotu (viz podkapitola 2. 4. 2.) se zaúčtují do zisku nebo ztráty v rámci přecenění.²¹

2. 4. 2. Následné přeceňování cenných papírů podle jednotlivých kategorií

Cenné papíry se po prvotním ocenění následně přeceňují podle toho, do jaké kategorie byly při prvotním zaúčtování zařazeny:

*Cenné papíry v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty a realizovatelné CP se po prvotním ocenění následně přeceňují na reálnou hodnotu.*²⁰

*Cenné papíry držené do splatnosti a CP zařazené do kategorie úvěrů a pohledávek, resp. cenné papíry pořízené v primárních emisích určené k obchodování se po prvotním ocenění dále oceňují naběhlou hodnotou.*²⁰

*Ostatní cenné papíry se následně oceňují zůstatkovou hodnotou.*²⁰

²⁰ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

²¹ Jílek, Svobodová (2008) Účetnictví bank a finančních institucí 2008

Pokud se jedná o cenný papír, který byl denominován v cizí měně, musí se denně, bez ohledu na jeho zařazení, přeceňovat aktuálním kursem vyhlášeným Českou národní bankou.²²

2. 4. 2. 1. Reálná hodnota

Podle IAS 39 reálná hodnota je hodnota, která je založena na dobrovolné transakci. V žádném případě se tedy nejedná o cenu, kterou by banka zaplatila nebo obdržela při transakci vynucené, při likvidaci nebo při jakémkoliv obchodu, který by byl uskutečněn z donucení nebo v tísní. Jako reálná hodnota se použije:

- Kótovaná tržní cena, pokud existuje aktivní trh. V takovém případě jsou kótované tržní ceny cenných papírů snadno dostupné na burze, u obchodníků s CP a dalších subjektů trhů a odrážejí ceny, které jsou sjednávány za obvyklých podmínek, tj. ceny, na kterých se dohodli ochotný kupující a ochotný prodejce. Tržní cenu nakoupeného CP na vlastní účet obvykle představuje aktuální nabídková cena kupujícího (bid price). Tržní cenu CP v závazcích obvykle představuje aktuální nabídková cena prodávajícího (asking price). Má-li banka cenné papíry na straně aktiv a závazků, kdy je možné tržní rizika vzájemně započítat, může pro takovéto započitatelné riziko použít středovou cenu (mid price) a pro čistou otevřenou pozici použít cenu bid nebo asking. V případě, že takovéto ceny k dispozici nejsou, může se použít cena poslední transakce s přihlédnutím k časovému faktoru tehdy, jestliže nedošlo od data provedení transakce k významné změně ekonomických podmínek. Pokud však k významné změně ekonomických podmínek došlo, musí být reálná hodnota o tuto skutečnost upravena.
- Oceňovací technika, pokud aktivní trh neexistuje. Oceňovací technika musí zohledňovat všechny faktory, které mohou ovlivňovat cenu cenného papíru a musí být v souladu s ekonomickými metodami oceňování finančních nástrojů. Měla by to být oceňovací technika, která je běžně používána ostatními účastníky trhu a měla by poskytovat relevantní informace o hodnotách, za které se na trhu s předmětnými cennými papíry obchoduje. Faktory, které mohou ovlivňovat cenu cenného papíru:
 - časová hodnota peněz, tj. bezriziková úroková míra, přičemž úroková míra mezibankovního trhu (např. LIBOR) nebo úroková míra státních dluhopisů nemusí být bezrizikovou úrokovou mírou, protože v některých případech představují státní dluhopisy velké úvěrové riziko (v současné době např. řecké státní dluhopisy),

²² § 25 Zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění

- úvěrové neboli kreditní riziko,
- ceny za směnu cizích měn v případě cizoměnových cenných papírů,
- ceny kapitálů – týká se cen a indexů cen obchodovaných kapitálových nástrojů,
- volatilita, tzn. rozpětí budoucích změn ceny cenného papíru,
- riziko předčasného splacení a riziko odstoupení,
- náklady na obsluhu cenného papíru.

Přecenění kapitálových nástrojů v případě, kdy aktivní trh pro tyto CP neexistuje, rozmezí odhadů reálných hodnot je významné a není možné stanovit pravděpodobnost různých odhadů, se neprovede a takový cenný papír se nepřeceňuje.²³

Podle zákona o účetnictví (§ 27) se jako reálná hodnota použije:

- Tržní cena, pokud se s daným cenným papírem obchoduje na aktivním trhu. Pokud se s cenným papírem obchoduje jak na tuzemském trhu, tak i na zahraničních trzích, jedná se o nejvyšší cenu za zavírací den, ke kterému se ocenění provádí. Pokud v tento den uvedené trhy nepracují, použije se cena vyhlášena poslední pracovní den, který předchází dni ocenění, případně nejbližší předchozí den, ke kterému je ocenění k dispozici.
- Ocenění stanovené kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce, pokud není tržní hodnota k dispozici. Použité metody by měly zajistit co největší přiblížení se k tržní ceně.
- Ocenění podle zvláštních právních předpisů, nelze-li postupovat ani podle tržní ceny ani podle odhadu, či posudku.

2. 4. 2. 2. Naběhlá hodnota

Naběhlá hodnota je zůstatková hodnota snížena o částku ztráty, která představuje znehodnocení cenného papíru. Banka v průběhu držby CP posuzuje jednotlivé faktory, které mohou signalizovat, že by mohlo dojít nebo už došlo ke znehodnocení cenného papíru. Jsou to dostupné informace, které má banka k dispozici, např. významné finanční problémy emitenta, prodlení s platbami úroků či jiné porušení emisních podmínek, pravděpodobnost konkurzu nebo jiné finanční restrukturalizace emitenta a podobně.²⁴

²³ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a přeceňování

²⁴ Jílek, Svobodová (2008) Účetnictví bank a finančních institucí 2008

Jestliže banka zjistí, že ke znehodnocení CP již došlo, vyčíslí výši ztráty jako rozdíl mezi účetní hodnotou CP a současnou hodnotou odhadovaných budoucích peněžních toků (odhadované budoucí peněžní toky diskontované původní efektivní úrokovou mírou cenného papíru).

Vzorec pro současnou hodnotu:

$$PV_{CF} = \sum CF_t \cdot (1 + i)^{-t}$$

PV_{CF} současná hodnota všech budoucích peněžních toků

$\sum CF_t$ součet všech budoucích peněžních toků v jednotlivých obdobích

i původní efektivní úroková míra cenného papíru

t jednotlivá období²⁵

2. 4. 2. 3. Zůstatková hodnota

Zůstatková hodnota je cena, kterou byl cenný papír oceněn při prvotním zaúčtování, postupně zvyšovaná o naběhlý kupón a diskont, případně snižovaná o naběhlou prémii, a dále snížena o splátky jistiny a úroků. Naběhlý kupón je naběhlý úrok u úročeného dluhového cenného papíru (tj. kupónového dluhopisu), který nebyl doposud splacen.

Naběhlý diskont nebo prémie je nabíhající rozdíl mezi čistou cenou, kterou byl kupónový nebo bezkupónový dluhopis při prvotním zaúčtování oceněn (čistá pořizovací cena), a jmenovitou hodnotou stanovenou v emisních podmínkách. Čistá pořizovací cena je pořizovací cena snížena o naběhlý kupón k datu pořízení. Naběhlý diskont nebo prémie jsou klasifikovány jako úrok.²⁵

Všechny úroky, tj. kupóny, diskonty i prémie, se aplikují metodou efektivní úrokové míry nebo lineární metodou. Efektivní úroková míra je úroková míra, kterou se diskontují očekávané budoucí peněžní toky. Při jejím výpočtu se musí vzít v úvahu všechny smluvní podmínky cenného papíru, ale nesmí se brát v úvahu budoucí možné ztráty vyplývající z kreditního rizika. Při její aplikaci se úroky zpravidla umožňují po dobu předpokládané životnosti cenného papíru, tj. do splatnosti. Pokud je ale období, ke kterému se úroky vztahují, kratší, použije se toto kratší období. To může nastat v případě, že diskont nebo prémie u cenného papíru s proměnlivou (floatovou) úrokovou mírou zohledňují:

- úrok, který se vztahuje k datu poslední platby kupónů nebo

²⁵ Jílek, Svobodová (2008) Účetnictví bank a finančních institucí 2008

- změny v tržních mírách od doby, kdy se proměnlivá úroková míra změnila na tržní úroveň.

V těchto případech se diskont nebo prémie vztahují k období do příštího data změny úrokové sazby a do tohoto data je nutné celý diskont nebo prémii časově rozpustit. Pokud ale diskont nebo prémie v sobě zahrnuje změny úrokového rozpětí nebo jiné proměnné, které nejsou upraveny na tržní úroveň, pak se časově rozpouští do doby splatnosti cenného papíru.²⁶

Lineární metoda je pravidelné časové rozlišování úroků po stanovenou dobu.

Při aplikaci úroků se používá metoda úročení podle určité zvyklosti počítání dní. Tak se můžeme setkat s metodou act/365, act/act, 30/360, act/360, přičemž položka před lomítkem znamená počet dní v daném měsíci, položka za lomítkem znamená počet dní v daném roce, se kterými se při držbě cenných papírů počítá (act = aktuální počet dní).

Při použití efektivní úrokové míry existuje rozdíl mezi mezinárodní a národní úpravou:

- podle IAS 39 je nutné použít efektivní úrokovou míru na všechny kupónové a bezkupónové dluhopisy a lineární metoda není přípustná,
- podle Vyhlášky 501/2002 Sb. je možné použít lineární metodu pro cenné papíry, které mají v okamžiku vypořádání koupě zbytkovou splatnost kratší než jeden rok, pro emitované krátkodobé dluhopisy, dále pro úroky z cenných papírů, pokud období mezi jednotlivými splátkami jsou kratší než jeden rok, pro úrokové výnosy CP nakoupených s premií nebo diskontem a v dalších odůvodněných případech.

Úroky se aplikují i u cenných papírů, které se následně přeceňují na reálnou hodnotu:

- CP v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty – aplikace úroků není povinná (z důvodu účtování změny reálné hodnoty i úroků do výsledovky – viz kapitola 3).²⁷
- Realizovatelné CP – aplikaci úroků předepisují národní i mezinárodní standardy (z důvodu účtování změny reálné hodnoty do kapitálu a úroků do výsledovky – viz kapitola 3).²⁷

²⁶ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování

²⁷ Jílek, Svobodová (2008) Účetnictví bank a finančních institucí 2008

Při ocenění stejného cenného papíru se použije metoda FIFO (first in – first out) nebo metoda váženého aritmetického průměru.²⁸

2. 5. Shrnutí rozdílů mezi mezinárodními a národními účetními postupy

Jak z celé této kapitoly vyplývá, existují jenom drobné rozdíly mezi IAS/IFRS a českými účetními postupy:

	IAS/IFRS	České účetní postupy
Zařazení do podkategorie cenných papírů v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty	Musí být splněna alespoň jedna podmínka: - zařazení vylučuje nebo výrazně omezuje účetní nejednotnost, - skupina CP je společně řízena nebo hodnocena na základě reálné hodnoty.	Jakýkoliv cenný papír s výjimkou účastnických CP a podílů, se kterými se veřejně neobchoduje a jejich reálnou hodnotu nelze spolehlivě odhadnout a s výjimkou emitovaných CP.
Lineární metoda úročení	Není povolena.	Je povolena u cenných papírů, které v okamžiku vypořádání mají zbytkovou splatnost kratší než 1 rok, u emitovaných krátkodobých CP, pro úroky z cenných papírů, pokud období mezi jednotlivými splátkami jsou kratší než jeden rok, pro úrokové výnosy CP nakoupených s premií nebo diskontem a v dalších odůvodněných případech.
Transakční náklady	Nejsou součástí prvotního ocenění CP zařazených do kategorie v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty.	Jsou součástí pořizovací ceny cenných papírů zařazených do všech kategorií.

²⁸ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, §25 Zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění

3. Účtování cenných papírů

3. 1. Předpisy pro účtování cenných papírů

Při účtování cenných papírů se postupuje obdobně, jako při oceňování cenných papírů. V *IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování* účetní postupy detailně stanoveny nejsou, jsou zde uvedeny pouze obecné účetní principy. Banky však mají reportovací povinnost a také musí své účetní závěrky zveřejňovat. V *IAS 32 Finanční nástroje: vykazování* a *IFRS 7 Finanční nástroje: zveřejňování* jsou uvedeny požadavky na vykazování a zveřejňování finančních nástrojů, mezi něž CP patří. A právě na základě těchto požadavků si banky stanovují účetní postupy a také syntetické a analytické účty tak, aby mohly svou vykazovací povinnost v souladu s IAS/IFRS splnit. Naproti tomu v národních předpisech jsou obsaženy daleko detailnější postupy, včetně předepsaných účtových skupin v příloze Vyhlášky 501/2002. I v oblasti účtování cenných papírů v bankách platí to, co již bylo řečeno pro oceňování, že české předpisy jsou téměř ve shodě s účetními principy IAS/IFRS.

3. 2. Účtová osnova pro banky

V IAS 39 není povinně předepsaná účtová osnova, která by se měla v bankách používat. V příloze č. 4 Vyhlášky 501/2002 Sb. je předepsaná pouze směrná účtová osnova, která obsahuje pouze účtové skupiny – jejich seznam je uveden v příloze č. 4 této práce. Česká národní banka však zveřejňuje každoročně účtovou osnovu pro banky, ve které jsou obsaženy syntetické účty a popsána jejich náplň. Tyto SYU slouží pro účely stanovení vazeb položek jednotlivých výkazů na účetnictví a zpřesnění jejich obsahového vymezení, které jsou uvedeny v metodických popisech výkazů, které banky České národní bance předkládají. Jejich použití není povinné, Česká národní banka je pouze doporučuje. Seznam doporučených syntetických účtů pro účtování cenných papírů a úvěrů, které banky poskytují nebo přijímají v souvislosti s repo a reverzními repo, půjčkami a výpůjčkami a sell/buy a buy/sell obchody s popisem jejich náplně je uveden v příloze č. 5 této práce.²⁹

²⁹ ČNB: Popis účtové osnovy pro banky k 1. 1. 2012. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/predpisy_CNB_statistika/predpisy_menove_bank_stat/vykazy_metodika_2012/cast_VII/download/7_UOBanky_1201.pdf

3. 3. Účtování cenných papírů

3. 3. 1. Prvotní zaúčtování cenných papírů

Banka zaúčtuje CP, jakmile se stane stranou smluvního ujednání. Nákup nebo prodej CP s obvyklým termínem dodání se zaúčtuje do rozvahy k datu sjednání obchodu (trade date), tj. k datu, ke kterému se banka zaváže koupit nebo prodat CP, nebo k datu vypořádání (settlement date), tj. datu, ke kterému je CP bance nebo bankou dodán. Za obvyklý termín dodání se považuje lhůta stanovená zákonem nebo podmínkami daného trhu (spotová transakce) a zvolená metoda se musí aplikovat na všechny cenné papíry, které jsou zařazeny do stejné kategorie.³⁰

Pokud se banka rozhodne účtovat až k datu vypořádání, v českých postupech je předepsáno o takovém CP účtovat, mezi datem sjednání obchodu a datem vypořádání, do podrozvahy³¹ (účtová skupina 94 – Pohledávky / Závazky ze spotových operací s cennými papíry). V IAS 39 *Finanční nástroje: oceňování a účtování* tato povinnost uvedena není, nicméně z požadavku IFRS 7 *Finanční nástroje: zveřejňování* vyplývá povinnost tyto údaje zveřejňovat. Ustanovení tohoto odstavce platí i pro odúčtování cenných papírů.

3. 3. 2. Následné účtování cenných papírů

Po prvotním zaúčtování se dále účtuje o nabíhajících úrocích, přecenění, případně znehodnocení podle toho, do jaké kategorie byl CP zařazen.

3. 3. 2. 1. Cenné papíry zaúčtované v aktivech

Cenné papíry v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty

Banka se může rozhodnout účtovat o úrocích.³² Pokud se takto rozhodne, úroky se účtují od data vypořádání do úrokových výnosů i v případě, že byl cenný papír zaúčtovaný do rozvahy k datu sjednání obchodu. Do úrokových výnosů se účtuje i diskont a také prémie, která je snižuje. Pokud dojde k odúčtování cenného papíru z rozvahy, účtují se úroky do data vypořádání transakce. Od data sjednání obchodu (trade date) se účtují změny reálné hodnoty do zisku nebo ztráty, a to i u těch cenných papírů, které se účtují do rozvahy až k datu vypořádání (settlement date). Pokud je cenný papír odúčtován z rozvahy, účtují se změny

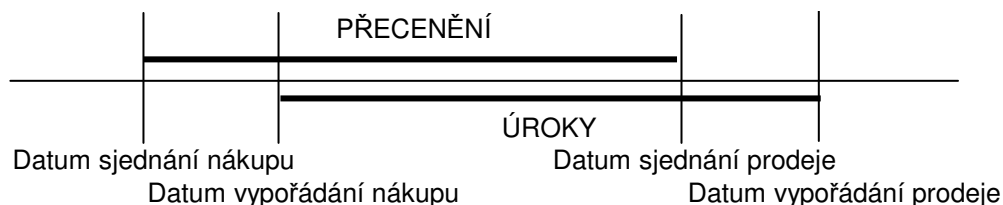
³⁰ IAS 39 *Finanční nástroje: účtování a oceňování*, ČÚS 101 Účty a zásady účtování na účtech

³¹ Vyhláška č. 501 /2002 Sb.

³² IFRS 7 *Finanční nástroje: zveřejňování*, ČÚS 108 Cenné papíry

reálné hodnoty do data sjednání obchodu takovéto transakce. Kurzové rozdíly se účtují do zisku nebo ztráty.³³

Obrázek č. 1: Účtování úroků a přecenění:

Realizovatelné cenné papíry

Od data vypořádání obchodu se účtují úroky do úrokových výnosů, včetně diskontu a také prémie, která je snižuje. Pokud je cenný papír odúčtován z rozvahy, účtují se úroky do data vypořádání transakce. Od data sjednání obchodu se účtuje o změnách reálné hodnoty do oceňovacích rozdílů, které jsou součástí vlastního kapitálu. Pokud je cenný papír z rozvahy odúčtován, přecenění se účtuje do data sjednání obchodu - viz obrázek č. 1: Účtování úroků a přecenění. Kurzové rozdíly se účtují do zisku nebo ztráty s výjimkou akcií a podílových listů, z nichž se kurzové rozdíly účtují do oceňovacích rozdílů, které jsou součástí kapitálu.³³

Také u cenných papírů zařazených do kategorie realizovatelných cenných papírů je nutno posuzovat jednotlivé faktory, které mohou signalizovat, že by mohlo dojít nebo už došlo ke znehodnocení cenného papíru. Jestliže banka zjistí, že ke znehodnocení CP již došlo, odúčtuje částku ve výši znehodnocení z oceňovacích rozdílů do nákladů. Částka znehodnocení se rovná rozdílu mezi účetní hodnotou a současnou reálnou hodnotou se zohledněním již zaúčtovaných ztrát ze znehodnocení. Pokud se reálná hodnota cenného papíru opět zvýší, je možné u dluhových cenných papírů tuto ztrátu, až do její zaúčtované výše, stornovat prostřednictvím výsledovky, tj. zaúčtovat do výnosů. Toto však není možné u majetkových cenných papírů.³³

Cenné papíry držené do splatnosti a cenné papíry zařazené do kategorie úvěrů a pohledávek, resp. neobchodovatelné dluhové cenné papíry pořízené v primárních emisích

Od data vypořádání obchodu se účtují úroky do úrokových výnosů, včetně diskontu a také prémie, která je snižuje. Pokud je cenný papír odúčtován z rozvahy, účtují se úroky do data

³³ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 105 Kurzové rozdíly, ČÚS 108 Cenné papíry

vypořádání transakce – viz obrázek č. 1: Účtování úroků a přecenění. Kurzové rozdíly se účtují do zisku nebo ztráty.³⁴

Pokud došlo ke znehodnocení cenného papíru, je nutné účtovat o snížení jeho hodnoty. Podle IAS 39 je možné o tomto snížení účtovat přímo nebo prostřednictvím účtů opravných položek, podle ČÚS 106 Opravné položky je možné toto snížení hodnoty cenného papíru účtovat pouze prostřednictvím účtů opravných položek. Pokud v následujícím účetním období dojde opět ke zvýšení hodnoty cenného papíru a toto zvýšení lze vztáhnout k události, která nastala po zaúčtování snížení hodnoty, je možné tuto ztrátu stornovat. Ztráta ze znehodnocení bude stornována přímo do zisku nebo ztráty z CP nebo, pokud byla zaúčtovaná prostřednictvím účtu opravných položek, do výnosů jako rozpuštění opravné položky. Ztrátu je možno stornovat pouze do výše, ve které byla zaúčtovaná. Pokud ke zvýšení hodnoty již nedojde a cenný papír je se ztrátou prodán nebo odepsán, opravná položka bude zaúčtovaná do výnosů jako použití opravné položky.³⁵

3. 3. 2. 2. Cenné papíry zaúčtované v pasivech

Cenné papíry v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty

Banka se může rozhodnout účtovat o úrocích. Pokud se takto rozhodne, úroky se účtují od data vypořádání obchodu do úrokových nákladů i v případě, že byl závazek z cenného papíru zaúčtovaný do rozvahy k datu sjednání obchodu. Do úrokových nákladů se účtuje i diskont a také premie, která je snižuje. Pokud dojde k odúčtování závazku z cenného papíru z rozvahy, účtují se úroky do data vypořádání transakce. Od data sjednání obchodu (trade date) se účtují změny reálné hodnoty do zisku nebo ztráty a to i u těch závazků z cenných

³⁴ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 105 Kurzové rozdíly, ČÚS 108 Cenné papíry

³⁵ Jak je uvedeno v této podkapitole, znehodnocení CP je možné účtovat přímo nebo prostřednictvím účtů opravných položek, přičemž národní postupy přímé účtování nepovolují. Nicméně pokud by se o znehodnocení účtovalo přímo, je nutné mít k tomuto účtování vedenou analytickou evidenci, protože podle požadavků IAS 32 *Finanční nástroje: vykazování*, IFRS 7: *Finanční nástroje: zveřejňování* a také podle požadavků ČNB vyplývá, že ve výkazu zisku a ztrát je nutno oddělit položku zaúčtovanou jako znehodnocení (tvorba opravné položky), položku, která původní znehodnocení stornuje (rozpuštění opravné položky) i částku, která bude použita jako úhrada ztráty v případě odúčtování CP z rozvahy (použití opravné položky). Navíc Česká národní banka při stanovení účtové osnovy pro banky a metodiky výkazu zisků a ztrát, který jsou povinny banky ČNB předkládat, používá účty opravných položek. V příloze k ČÚS, kde jsou uvedena Společná ustanovení ke směrné účtové osnově, se pro účtovou třídu 7 – Výnosy, účtovou skupinu 75 uvádí, že se v této skupině účtuje o rozpuštění opravných položek pro nepotřebnost a že v této skupině lze také účtovat o použití opravných položek, pokud o nich není účtováno ve skupině 65. To znamená, že ve skupině 65 je dovoleno účtovat, kromě tvorby opravných položek, také o použití opravných položek. Avšak ve směrné účtové osnově, která je přílohou č. 2 Vyhlášky č. 501/2002 Sb. a na kterou navazuje ČNB při stanovení účtové osnovy pro banky, je uvedeno, že v účtové skupině 65 se účtuje o tvorbě OP a ve skupině 75 se účtuje o použití OP, přičemž o rozpuštění se Vyhláška nezmiňuje. To znamená, že zde existuje rozpor mezi ČÚS a Vyhláškou 501 pro rozpuštění OP a použití OP. Z tohoto důvodu jsem se přiklonila k variantě účtovat o rozpuštění i použití OP ve skupině 75.

papírů, které se účtují do rozvahy až k datu vypořádání (settlement date). Pokud je cenný papír odúčtován z rozvahy, účtují se změny reálné hodnoty do data sjednání obchodu takovéto transakce – viz obrázek č. 1: Účtování úroků a přecenění. Kurzové rozdíly se účtují do zisku nebo ztráty.³⁶

Ostatní cenné papíry

Od data vypořádání prodeje ostatních cenných papírů do data splatnosti, případně do data vypořádání zpětné koupě ostatních CP se účtují úroky do nákladů a to i v případě, že bylo o cenných papírech účtováno k datu sjednání obchodu. Do úrokových nákladů se účtuje i diskont a také prémie, která je snižuje. Kurzové rozdíly se účtují do zisku nebo ztráty.³⁶

3. 3. 2. 3. Přesuny cenných papírů mezi kategoriemi

Pro přesuny CP mezi jednotlivými kategoriemi platí následující pravidla:

Cenné papíry v reálné hodnotě zaúčtované do výsledku

- CP určené k obchodování je možno reklasifikovat do kategorie realizovatelných cenných papírů nebo do cenných papírů držených do splatnosti pouze za neobvyklých okolností, pokud již nejsou drženy za účelem prodeje nebo zpětné koupě v blízké budoucnosti. Dále je možné tento CP, pokud splňuje definici úvěru a pohledávek, reklasifikovat do kategorie úvěrů a pohledávek, pokud účetní jednotka hodlá a je schopna držet takový cenný papír v předvídatelné budoucnosti nebo až do splatnosti. Zisky a ztráty z přecenění, které byly zaúčtované do data reklasifikace není možné z výsledku odúčtovat, to znamená, že reálná hodnota k datu reklasifikace se stává novou pořizovací cenou, případně naběhlou hodnotou.³⁷
- CP, které účetní jednotka zařadila jako cenné papíry v reálné hodnotě zaúčtované do výsledku není možné reklasifikovat.³⁷

Cenné papíry držené do splatnosti

Přesun je povolen do realizovatelných cenných papírů, pokud dojde ke změně záměru nebo schopnosti účetní jednotky držet takovýto cenný papír do splatnosti. Rozdíl mezi účetní (naběhlou) a reálnou hodnotou se k datu reklasifikace zaúčtuje do vlastního kapitálu. Pokud dojde k prodeji nebo reklasifikaci více než nevýznamného objemu takovýchto CP, je nutné přearaždit i zbývající CP.³⁷

³⁶ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 105 Kurzové rozdíly, ČÚS 108 Cenné papíry

³⁷ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

Cenné papíry zařazené do kategorie úvěrů a pohledávek, resp. neobchodovatelné cenné papíry pořízené v primárních emisích

Reklasifikace není povolena.³⁸

Realizovatelné cenné papíry

CP je možné reklasifikovat do CP držených do splatnosti, a to při změně záměru nebo uplynutí lhůty, při které nebylo povoleno zařazovat cenné papíry do CP držených do splatnosti. Pokud CP splňují definici úvěrů a pohledávek, je povolena reklasifikace i do této kategorie, pokud účetní jednotka hodlá a je schopna CP držet v předvídatelné budoucnosti nebo až do splatnosti. V takovém případě se reálná hodnota k datu reklasifikace stává novou pořizovací cenou, případně naběhlou hodnotou a reálnou hodnotu do data reklasifikace, která byla zaúčtována do vlastního kapitálu, je nutné:

- časově rozpouštět při použití metody efektivní úrokové míry do původního data splatnosti v případě cenného papíru s pevným datem splatnosti nebo
- odúčtovat zisk nebo ztrátu k datu prodeje nebo jiného vyřazení CP v případě cenného papíru bez pevné splatnosti.³⁸

3. 3. 3. Odúčtování cenných papírů

3. 3. 3. 1. Odúčtování cenných papírů na straně aktiv

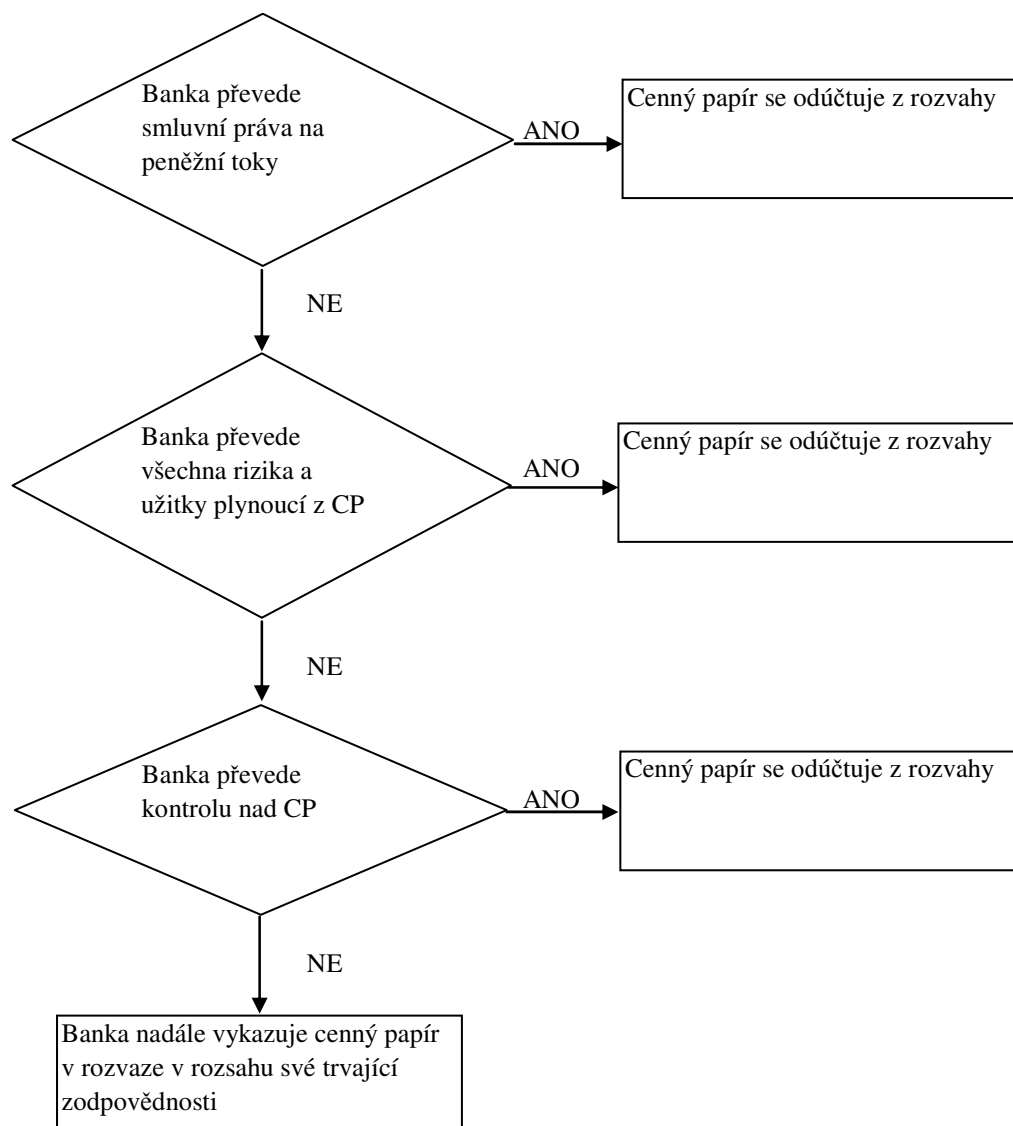
Při odúčtování se posuzuje, jestli smluvní práva na peněžní toky končí nebo jestli dochází k převodu cenného papíru a převod splňuje podmínky pro odúčtování. Převod splňuje podmínky pro odúčtování, pokud

- banka převede smluvní práva na peněžní toky;
- banka si sice smluvní práva na peněžní toky ponechá, ale přijme závazek všechny tyto peněžní toky bez zbytečného prodlení platit konečnému příjemci, případně konečným příjemcům, přičemž platba bude provedena pouze v případě, pokud banka ekvivalentní částky vyinkasuje. Přijaté platby může banka reinvestovat do hotovosti nebo hotovostních ekvivalentů pouze pod podmínkou, že to bude během krátkého období mezi datem inkasa a datem požadovaného přeposlání peněz konečným příjemcům a úrok získaný z této reinvestice je rovněž přeposlán konečným příjemcům. Banka na základě smlouvy nesmí původní cenný papír prodat ani zastavit;

³⁸ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

- banka si smluvní práva na peněžní toky ponechá, nepřijme závazek všechny tyto platby přeposlat konečnému příjemci za podmínek stanovených v předchozím bodě, tzn. ponechá si všechna rizika a užitky, které z CP plynou, ale převede kontrolu nad cenným papírem.³⁹

Obrázek č. 2: Schéma, které zobrazuje rozhodovací kritéria pro odúčtování CP:³⁹

Při odúčtování CP se zaúčtuje rozdíl mezi účetní hodnotou cenného papíru a přijatou úhradou do zisku nebo ztráty. Do zisku nebo ztráty se zaúčtuje i část přecenění, která byla zaúčtovaná do oceňovacích rozdílů a je součástí vlastního kapitálu u realizovatelných CP.⁴⁰

³⁹ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování

⁴⁰ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

Pokud převod nesplňuje podmínky pro odúčtování, protože banka nepřevedla smluvní práva na peněžní toky nebo si ponechala všechna rizika a užitky, které z cenného papíru plynou, nebo si zachovala kontrolu nad cenným papírem, cenný papír se nadále vykazuje v aktivech banky a přijatá úhrada se zaúčtuje jako finanční závazek. V takovém případě se musí účtovat dále i o výnosech z cenného papíru, který je v aktivech a také o nákladech z finančního závazku a tyto výnosy a náklady není možné kompenzovat.⁴¹

Transakcemi, které nesplňují podmínky pro odúčtování, respektive pro zaúčtování CP do aktiv jsou repo a reverzní repo operace, půjčky a výpůjčky cenných papírů, které jsou zajištěny převodem hotovosti nebo bezhotovostní úhradou a prodeje CP se současně sjednaným zpětným nákupem (sell/buy) a nákupy CP se současně sjednaným zpětným prodejem (buy/sell). Ve všech případech se jedná o převod cenného papíru jako zajištění přijaté nebo poskytnuté hotovosti nebo bezhotovostní úhrady se současným závazkem stejný cenný papír a původní hotovost nebo bezhotovostní úhradu navýšenou o úrok vrátit:

- Repo operace, půjčka CP a sell/buy obchody – banka převádí cenný papír jako nehotovostní kolaterál a přijímá hotovost nebo bezhotovostní úhradu. O cenném papíru se účtuje stále stejným způsobem jako před uzavřením obchodu, tzn. banka o něm i nadále účtuje jako o svém aktivu včetně úroků a přecenění. O přijaté hotovosti nebo bezhotovostní úhradě účtuje jako o přijatém úvěru a úrok účtuje do úrokových nákladů. K odúčtování cenného papíru z rozvahy by došlo až v případě, kdy by banka nesplnila svůj závazek hotovost nebo bezhotovostní úhradu a úroky vrátit, protože by neměla dále právo kolaterál zpátky získat.
- Reverzní repo operace, výpůjčka CP a buy/sell obchody - banka přijímá cenný papír jako nehotovostní kolaterál a poskytuje hotovost nebo bezhotovostní úhradu. Cenný papír se zaúčtuje do podrozvahy jako přijatý kolaterál. Tento kolaterál je při prvotním zaúčtování oceněn v hodnotě poskytnuté úhrady. a následně jej přeceňuje na reálnou hodnotu. O poskytnuté úhradě se účtuje jako o poskytnutém úvěru a o úroku se účtuje do úrokových výnosů. Banka může cenný papír, který získala v rámci této operace prodat. V takovém případě se jedná o krátký prodej. Krátký prodej je prodej cenného papíru, který banka přijala v rámci reverzní repo operace, výpůjčky nebo buy/sell obchodu. Takový cenný papír je zaúčtovaný v podrozvaze, tzn. banka jej nemá

⁴¹ IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

ve svých aktivech. Prodej se zaúčtuje jako závazek z krátkého prodeje k datu obchodu nebo datu vypořádání. Od data vypořádání krátkého prodeje do data vypořádání zpětného nákupu se účtuje o úrocích (pokud se takto banka rozhodne), od data sjednání obchodu krátkého prodeje do data sjednání obchodu zpětného nákupu se účtuje o přecenění. Při zpětném nákupu se rozdíl mezi účetní cenou finančního závazku a placenou úhradou zaúčtuje do zisku nebo ztráty. Pokud by protistrana, která bance poskytla cenný papír jako kolaterál, nesplnila svůj závazek, banka by neměla povinnost kolaterál protistraně vrátit a v tomto případě by zaúčtovala kolaterál jako své aktivum v reálné hodnotě do rozvahy.⁴²

3. 3. 3. 2. Odúčtování cenných papírů na straně pasiv

Účetní jednotka cenný papír odúčtuje pouze v případě, že finanční závazek zanikne. To znamená, že závazek byl splněn, zrušen nebo skončila jeho platnost. Rozdíl mezi účetní hodnotou odúčtovaného závazku a platbou se zaúčtuje do výsledku.⁴²

3. 4. Shrnutí rozdílů mezi mezinárodními a národními účetními postupy

Podobně jako při oceňování, tak i při účtování CP, jak vyplývá z této kapitoly, existují pouze drobné rozdíly mezi IAS/IFRS a českými účetními postupy:

	IAS/IFRS	České účetní postupy
Znehodnocení CP, které se nepřeceňují na reálnou hodnotu	Je možné přímo nebo prostřednictvím účtů OP	Je možné pouze prostřednictvím účtů OP
Účtování CP mezi datem sjednání a vypořádání obchodu do podrozvahy (pokud se o CP účtuje k datu vypořádání obchodu)	Není předepsáno účtování do podrozvahy	Je předepsáno účtování do podrozvahy
Rozhodování pro odúčtování CP z rozvahy	Jsou stanoveny detailní postupy	Nejsou stanoveny tak detailní postupy

⁴² IAS 39 Finanční nástroje: účtování a oceňování, ČÚS 108 Cenné papíry

4. Praktické příklady účtování

V této kapitole je popsáno účtování a oceňování cenných papírů na praktických příkladech obchodů, které se běžně s CP uzavírají. Jsou to nákupy a prodeje CP, jejich držba, repo a reverzní repo obchody, včetně krátkých prodejů, a emise dluhopisů. Příklady jsou strukturované do čtyř částí – zařazení a způsob účtování cenného papíru, účetní případy a předkontace, výpočty k jednotlivým účetním případům a účetní schéma příkladu. V jednotlivých příkladech jsem se snažila postihnout různé varianty účtování, které mohou v bankách dobrovolně nebo povinně nastat (podle toho, jestli banky účtují podle IAS/IFRS nebo podle českých účetních postupů a také podle toho, do jaké kategorie CP při prvotním zaúčtování zařadí).

Do všech příkladů, s výjimkou emise dluhopisů, jsem jako cenný papír vybrala státní kupónový dluhopis⁴³ s fixní úrokovou sazbou 3,70 % p. a. (SD 3,70/13). Tento kupónový dluhopis jsem vybrala proto, že je na něm možné ukázat účtování jistiny (tělo cenného papíru), kupónu i prémie. Při účtování ostatních cenných papírů (kupónové dluhopisy s diskontem, bezkupónové dluhopisy, akcie, zatímní i podílové listy) se postupuje přiměřeným způsobem.

Státní kupónový dluhopis SD 3,70/13:

Datum emise: 16. 6. 2003

Datum splatnosti: 16. 6. 2013

Datum výplaty kupónů: ročně 16. 6. (metoda úročení 30/360⁴⁴)

Jmenovitá hodnota: 10 000 Kč

Rozhodné datum⁴⁵: 17. 5.

Výpočet jednodenního kupónu: $10\,000\text{ Kč} \cdot 3,70\% \cdot \frac{1}{360} = 1,02778/1\text{ den}/1\text{ ks}$

⁴³ BCPP: <http://www.bcpp.cz/Cenne-Papiry/Detail.aspx?isin=CZ0001000814>

⁴⁴ Metoda úročení 30/360 znamená, že se při výpočtu úroků rok dělí 360-ti dny a na každý celý měsíc připadá 30 dní bez ohledu na skutečný počet dní v měsíci. Pokud má měsíc 31 kalendářní den znamená to, že se 31. den neúročí, naopak v únoru se za poslední den připočítávají dny, které chybí do počtu 30-ti.

⁴⁵ Rozhodné datum je datum, ke kterému emitent zjišťuje jednotlivé držitelé CP, kterým bude k datu výplaty kupónů vyplacen kupón a k datu splatnosti dluhopisů zaplacen jmenovitá hodnota a kupón. Na obchody uskutečněné mezi rozhodným datem a datem výplaty, případně splatnosti, při kterých dojde ke změně držitele dluhopisu, nebude brán zřetel. Znamená to, že pokud banka koupí CP v tomto období, k datu nejbližší výplaty kupón neobdrží, naopak pokud banka CP v tomto období prodá, k datu nejbližší výplaty kupón dostane vyplacený. V tomto období se hovoří o tzv. ex-kupónu, tj. záporném kupónu, což se promítne v celkové ceně, kterou banka při nákupu zaplatí, případně při prodeji obdrží.

Reálná hodnota⁴⁶:

24. 1. 2012: 102,82 % + naběhlý kupón⁴⁷

25. 1. 2012: 102,81 %

26. 1. 2012: 102,94 %

27. 1. 2012: 102,93 %

30. 1. 2012: 102,97 %

31. 1. 2012: 102,95 %

4. 1. Nákup, prodej a držba cenných papírů

Podmínky obchodů:

První nákup:

Datum sjednání: 24. 1. 2012

Datum vypořádání: 25. 1. 2012

Počet kusů: 1 000

Sjednaná cena⁴⁸: 103 % + naběhlý kupón k datu vypořádání

Transakční náklady: 500 Kč

Druhý nákup:

Datum sjednání: 25. 1. 2012

Datum vypořádání: 26. 1. 2012

Počet kusů: 1 000

Sjednaná cena: 103,01 % + naběhlý kupón k datu vypořádání

Transakční náklady: 500 Kč

Prodej:

Datum sjednání: 27. 1. 2012

⁴⁶ V současné době se se státními (ale také komunálními a některými firemními) dluhopisy na burze CP neobchoduje, ale obchody se uskutečňují na tzv. OTC trhu. Zkratka OTC představuje počáteční písmena anglického „*OVER THE COUNTER*“ a jedná se o mimoburzovní trh, který není představován jedním centrálním místem, jak je tomu u burzy CP, ale účastníci obchodů komunikují a sjednávají podmínky kontraktů přímo mezi sebou. Různé zpravodajské agentury jako např. Reuters nebo Bloomberg nabízejí bankám určitou platformu, prostřednictvím které banky mohou nabízet nebo poptávat tyto dluhopisy za určitou cenu. Na základě takto nabízených a poptávaných cen se stanovuje reálná hodnota. Všechny reálné hodnoty uváděné v příkladech byly převzaty z banky XY.

⁴⁷ Reálná hodnota je stanovena % sazbou a vztahuje se vždy k jistině. U naběhlého kupónu se se změnou reálné hodnoty nepočítá a proto není hodnota naběhlého kupónu v souvislosti s reálnou hodnotou pro další dny uváděna.

⁴⁸ Všechny ceny byly převzaty ze skutečných obchodů s tímto předmětným CP, které byly uskutečněny v bance XY.

Datum vypořádání: 30. 1. 2012
 Počet kusů: 1 000
 Prodejní cena: 103,10 % + naběhlý kupón k datu vypořádání
 Transakční náklady: 500 Kč

4. 1. 1. Příklad č. 1 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty

Banka účtuje podle IAS/IFRS (transakční náklady nejsou součástí prvotního ocenění CP zařazených do této kategorie) k datu sjednání obchodu a rozhodla se úroky a přecenění neoddělovat⁴⁹.

Účetní případy a předkontace

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1a.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – jistina	383/1	371	10 300 000
1b.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – kupóny	383/2	371	225 083
2.	24.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 1. nákup	617	371	500
3.	24.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	615	383/1	18 000
4a.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – jistina	383/1	371	10 301 000
4b.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – kupóny	383/2	371	226 111
5.	25.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 2. nákup	617	371	500
6.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu	371	122	10 525 083
7.	25.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	383/2	715	1 028
8.	25.1.2012	Přecenění – 2 000 ks	615	383/1	21 000
9.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu	371	122	10 527 111
10.	26.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks	383/2	715	2 056
11.	26.1.2012	Přecenění – 2 000 ks	383/1	715	26 000
12a.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu - jistina	371	383/1	10 294 000
12b.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu – kupóny	371	383/2	230 222
12c.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu – zisk z prodeje	371	715	16 000
13.	27.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za prodej	617	371	500
14.	27.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks	383/2	715	6 166
15.	27.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	615	383/1	1 000
16.	30.1.2012	Vypořádání prodeje	122	371	10 540 222
17.	30.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	383/2	715	1 028
18.	30.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	383/1	715	4 000
19.	31.1.2012	Úroky – neúčtuje se	-	-	-
20.	31.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	615	383/1	2 000

⁴⁹ Jelikož se banka rozhodla úroky a přecenění neoddělovat, není nutné sledovat stav na účtu cenných papírů ani metodou váženého aritmetického průměru ani metodou FIFO. Je to proto, že se cenné papíry odúčtovávají v reálných hodnotách a z důvodu účtování úroků a přecenění dohromady není nutné počítat a sledovat prémii.

Výpočty k jednotlivým účetním případům

1. Dne 24. 1. 2012 První nákup – sjednání obchodu

Sjednaná cena jistiny: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 103\,\%$ = **10 300 000 Kč**

Sjednaná cena kupónů: Počet dní od 16. 6. 2011 do 24. 1. 2012 včetně (cena kupónů se vždy sjednává za výnosové období od posledního data výplaty kupónů do data, který předchází dni vypořádání cenného papíru (s výjimkou ex-kupónů, jejich výpočet je popsán v příkladu č. 4))
= 15 (červen 2011) + 30 \cdot 6 (červenec – prosinec 2011) + 24 (leden 2012) = 219 dní
 $1,02778 \cdot 1\,000$ ks = 1 027,78/1 den \cdot 219 dní = **225 083 Kč**

2. Dne 24. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

3. Dne 24. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks – 1. nákup, účtuje se ode dne sjednání obchodu)

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,82\,\%$ = 10 282 000

Rozdíl z přecenění: 10 282 000 – 10 300 000 (nakoupené CP) = **- 18 000 Kč**

4. Dne 25. 1. 2012 Druhý nákup – sjednání obchodu

Sjednaná cena jistiny: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 103,01\,\%$ = **10 301 000 Kč**

Sjednaná cena kupónů: Počet dní od 16. 6. 2011 do 25. 1. 2012 včetně = 15 (červen 2011) + 30 \cdot 6 (červenec – prosinec 2011) + 25 (leden 2012) = 220 dní
 $1,02778 \cdot 1\,000$ ks = 1 027,78/1 den \cdot 220 dní = **226 111 Kč**

5. Dne 25. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

6. Dne 25. 1. 2012 Vypořádání prvního nákupu: $10\,300\,000 + 225\,083$ = **10 525 083 Kč**

7. Dne 25. 1. 2012 Úroky – kupóny⁵⁰ (1 000 ks – 1. nákup, účtuje se ode dne vypořádání))

$1,02778/1$ den/1 ks $\cdot 1\,000$ ks = 1 027,78, zaokrouhлено **1 028 Kč**

8. Dne 25. 1. 2012 Přecenění (2 000 ks – 1. + 2. nákup)

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 2\,000$ (ks) $\cdot 102,81\,\%$ = 20 562 000

Rozdíl z přecenění: 20 562 000 – (10 282 000 + 10 301 000 (nakoupené CP)) = **- 21 000 Kč**

⁵⁰ I přesto, že banka úroky a přecenění neodděluje, je vhodné v rozvaze o kupónu účtovat zvlášť na samostatném analytickém účtě.

9. Dne 26. 1. 2012 Vypořádání druhého nákupu: $10\,301\,000 + 226\,111 = 10\,527\,111$ Kč

10. Dne 26. 1. 2012 Úroky – kupóny

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 2\,000 \text{ ks} = 2\,055,56$, zaokrouhleno **2 056 Kč**

11. Dne 26. 1. 2012 Přecenění (2 000 ks)

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 2\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,94 \% = 20\,588\,000$

Rozdíl z přecenění: $20\,588\,000 - 20\,562\,000 = 26\,000$ Kč

12. Dne 27. 1. 2012 Prodej CP – sjednání obchodu

Sjednaná cena jistiny: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 103,10 \% = 10\,310\,000$ Kč

Sjednaná cena kupónů: Počet dní od data poslední výplaty, tj. od 16. 6. 2011 do 29. 1. 2012 včetně = $15 \text{ (červen 2011)} + 30 \cdot 6 \text{ (červenec – prosinec 2011)} + 29 \text{ (leden 2012)} = 224$ dny

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 224 \text{ dny} = 230\,222$ Kč

Výsledek z obchodování je rozdíl mezi prodejní cenou (10 310 000) a cenou, kterou je cenný papír v účetnictví oceněn ($10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,94 \%$, tj. reálnou hodnotou k 26. 1. 2012 = **10 294 000**): $10\,310\,000 - 10\,294\,000 = 16\,000$ Kč

13. Dne 27. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

14. Dne 27. 1. 2012 Úroky – kupóny

(dne 27. 1. 2012 byl pátek, úroky se počítají za 3 dny):

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 3 \text{ dny} \cdot 2\,000 \text{ ks} = 6\,166,66$, zaokrouhleno **6 166 Kč**

15. Dne 27. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks (za prodané CP se již přecenění neúčtuje))

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,93 \% = 10\,293\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,293\,000 - 10\,294\,000 = -1\,000$ Kč

16. Dne 30. 1. 2012 Vypořádání prodeje: $10\,310\,000 + 230\,222 = 10\,540\,222$ Kč

17. Dne 30. 1. 2012 Úroky – kupóny

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} = 1\,027,78$, zaokrouhleno **1 028 Kč**

18. Dne 30. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks)

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,97\% = 10\,297\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,297\,000 - 10\,293\,000 = 4\,000 \text{ Kč}$

19. Dne 31. 1. 2012 Úroky – kupóny

Z důvodu metody 30/360 se o úrocích dne 31. 1. 2012 neúčtuje

20. Dne 31. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks)

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,95\% = 10\,295\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,295\,000 - 10\,297\,000 = -2\,000 \text{ Kč}$

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6. 1.

4. 1. 2. Příklad č. 2 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie realizovatelných cenných papírů

Banka účtuje podle IAS/IFRS (úroky se časově rozlišují metodou efektivní úrokové míry) k datu vypořádání obchodu a pro ocenění cenných papírů na účtech používá metodu váženého aritmetického průměru. Mezi datem sjednání a datem vypořádání obchodu banka účtuje do podrozvahy.⁵¹

Účetní případy a předkontace

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1a.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – jistina	941/1	942/1	10 300 000
1b.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – kupóny	941/1	942/1	225 083
2.	24.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 1. nákup	363/1	371	500
3.	24.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	560	363/1	18 500
4a.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – jistina	941/1	942/1	10 301 000
4b.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – kupóny	941/1	942/1	226 111
5.	25.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 2. nákup	363/1	371	500
6a.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu - podrozvaha	942/1	941/1	10 525 083
6b.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu – jistina	363/1		10 300 000
6c.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu – kupóny	363/2		225 083

⁵¹ I přestože podle IAS/IFRS není povinnost účtovat mezi datem sjednání a datem vypořádání obchodu do podrozvahy, může se banka pro tuto variantu rozhodnout.

6d.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu – platba		122	10 525 083
7a.	25.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	363/2	714	1 028
7b.	25.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks	714	363/1	594
8.	25.1.2012	Přecenění – 2 000 ks	560	363/1	20 906
9a.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu – podrozvaha	942/1	941/1	10 527 111
9b.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu – jistina	363/1		10 301 000
9c.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu – kupóny	363/2		226 111
9d.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu – platba		122	10 527 111
10a.	26.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks	363/2	714	2 056
10b.	26.1.2012	Úroky – prémie 2 000 ks	714	363/1	1 190
11.	26.1.2012	Přecenění – 2 000 ks	363/1	560	27 190
12a.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu - jistina	941/2	942/2	10 310 000
12b.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu – kupóny	941/2	942/2	230 222
13.	27.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za prodej	617	371	500
14a.	27.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks (3 dny)	363/2	714	6 166
14ba.	27.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks – neprodané CP		363/1	1 784
14bb.	27.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks – prodané CP		363/1	1 784
14b.	27.1.2012	Úroky – prémie 2 000 ks (3 dny)	714		3 568
15.	27.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	363/1	560	784
16a.	30.1.2012	Vypořádání prodeje - podrozvaha	942/2	941/2	10 540 222
16b.	30.1.2012	Vypořádání prodeje – jistina		363/1	10 292 216
16c.	30.1.2012	Vypořádání prodeje – kupóny		363/2	230 222
16d.	30.1.2012	Vypořádání prodeje – zisk z prodeje		715	17 784
16e.	30.1.2012	Vypořádání prodeje - platba	122		10 540 222
16f.	30.1.2012	Odúčtování přecenění zaúčtovaného do kapitálu, které připadá na prodané cenné papíry	615	560	6 108
17a.	30.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	363/2	714	1 028
17b.	30.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks	714	363/1	595
18.	30.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	363/1	560	4 595
19.	31.1.2012	Úroky – neúčtuje se	-	-	-
20.	31.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	560	363/1	2 000

Výpočty k jednotlivým účetním případům

1. Dne 24. 1. 2012 První nákup – sjednání obchodu

Hodnoty jsou převzaty z příkladu č. 1: **10 300 000 Kč** (jistina) a **225 083 Kč** (kupóny)

2. Dne 24. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

3. Dne 24. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks – 1. nákup, účtuje se ode dne sjednání obchodu)

Reálná hodnota: 10 000 (jmenovitá hodnota) · 1 000 (ks) · 102,82 % = 10 282 000

Rozdíl z přecenění: 10 282 000 – (10 300 000 (nakoupené CP) + 500 (transakční náklady)) =
- 18 500 Kč

4. Dne 25. 1. 2012 Druhý nákup – sjednání obchodu

Hodnoty jsou převzaty z příkladu č. 1: **10 301 000 Kč** (jistina) a **226 111 Kč** (kupóny)

5. Dne 25. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

6. Dne 25. 1. 2012 Vypořádání prvního nákupu: **10 300 000 + 225 083 = 10 525 083 Kč**

7. Dne 25. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie (1 000 ks – 1. nákup, účtuje se ode dne vypořádání))

Při výpočtu úroků efektivní úrokovou mírou se vychází z původního vzorce pro čistou současnou hodnotu, jak již bylo uvedeno v části 2.4.2.2. *Naběhlá hodnota*:

$$PV_{CF} = \sum CF_t \cdot (1 + i)^{-t}$$

Peněžní toky:

- 16. 6. 2012: 10 000 (jmenovitá hodnota) · 1 000 (ks) · 3,70 % = 370 000, přičemž do splatnosti kupónů zbývá 141 den (25. 1. 2012 – 15. 6. 2012, tj. (6 (leden) + 4 · 30 (únor – květen) + 15 (červen))),
- 16. 6. 2013: 10 000 (jmenovitá hodnota) · 1 000 (ks) + 10 000 (jmenovitá hodnota) · 1 000 (ks) · 3,70 % = 10 370 000 Kč, přičemž do splatnosti dluhopisu zbývá 141 + 360 dní)

Vyjádření efektivní úrokové míry i^{52} :

$$10\,525\,583 = 370\,000 \cdot (1 + i)^{-141/360} + 10\,370\,000 \cdot (1 + i)^{-(141/360 + 1)}, \text{ přičemž}$$

$$10\,525\,583 = 10\,300\,000 \text{ (jistina)} + 225\,083 \text{ (kupón)} + 500 \text{ (transakční náklady)}$$

Efektivní úroková míra: 1,49723 %⁵³

Výpočet úroků:

$$370\,000 \cdot (1 + 0,0149723)^{-141/360} + 10\,370\,000 \cdot (1 + 0,0149723)^{-(141/360 + 1)} = 10\,525\,583$$

$$370\,000 \cdot (1 + 0,0149723)^{-140/360} + 10\,370\,000 \cdot (1 + 0,0149723)^{-(140/360 + 1)} = 10\,526\,017$$

Rozdíl: 10 526 017 – 10 525 583 = 434, přičemž:

⁵² Způsob výpočtu je použitý podle Jílka, Svobodové (2011), Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví

⁵³ Efektivní úroková míra spočítaná metodou extrapolace (nalézání přibližné hodnoty dosazováním do výše uvedeného vzorce).

- Kupóny = **1 028 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie = $1\,028 - 434 = \mathbf{594\text{ Kč}}$

8. Dne 25. 1. 2012 Přecenění (2 000 ks – 1. + 2. nákup)

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 2\,000$ (ks) $\cdot 102,81\%$ = $20\,562\,000$

Rozdíl z přecenění: $20\,562\,000 - (10\,282\,000 + 10\,301\,500 \text{ (nakoupené CP + transakční náklady)}) - 594$ (prémie za den 25. 1.) = **- 20 906 Kč**

9. Dne 26. 1. 2012 Vypořádání druhého nákupu: **10 301 000 + 226 111 = 10 527 111 Kč**

10. Dne 26. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie (2 000 ks – 1. + 2. nákup, účtuje se ode dne vypořádání)

Po každém novém nákupu se musí přepočítat hodnota prémie. Pro přepočet prémie se rovněž musí přepočítat peněžní toky:

- 16. 6. 2012: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 2\,000$ (ks) $\cdot 3,70\%$ = $740\,000$
- 16. 6. 2013: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 2\,000$ (ks) + $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 2\,000$ (ks) $\cdot 3,70\%$ = $20\,740\,000\text{ Kč}$

a efektivní úroková míra:

Vyjádření efektivní úrokové míry i :

$$21\,053\,628 = 740\,000 \cdot (1 + i)^{-140/360} + 20\,740\,000 \cdot (1 + i)^{-(140/360 + 1)}, \text{ přičemž}$$

$$21\,053\,628 = 10\,526\,017 \text{ (viz účetní případ 7)} + 10\,527\,611 \text{ (2. nákup – } 10\,301\,000 \text{ (jistina) + } 226\,111 \text{ (kupóny) + } 500 \text{ (transakční náklady))}$$

Efektivní úroková míra: $1,491557\%$

Výpočet:

$$740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-140/360} + 20\,740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(140/360 + 1)} = 21\,053\,628$$

$$740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-139/360} + 20\,740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(139/360 + 1)} = 21\,054\,494$$

Rozdíl: $21\,054\,494 - 21\,053\,628 = 866$, přičemž:

- Kupóny = **2 056 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie = $2\,056 - 866 = \mathbf{1\,190\text{ Kč}}$

11. Dne 26. 1. 2012 Přecenění

Reálná hodnota: $10\,000 \cdot 2\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,94 \% = 20\,588\,000$

Rozdíl z přecenění: $20\,588\,000 - (20\,562\,000 - 1\,190 \text{ (prémie za 26.1.)}) = \mathbf{27\,190\,Kč}$

12. Dne 27. 1. 2012 Prodej – sjednání obchodu

Hodnoty jsou převzaty z příkladu č. 1 – **10 310 000 Kč** (jistina) a **230 222 Kč** (kupóny)

13. Dne 27. 1. 2012 Transakční náklady: 500 Kč (úhrada není součástí příkladu)

14. Dne 27. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie

(dne 27. 1. 2012 byl pátek, úroky se počítají za 3 dny):

$$740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-139/360} + 20\,740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(139/360 + 1)} = 21\,054\,494$$

$$740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-136/360} + 20\,740\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(136/360 + 1)} = 21\,057\,092$$

Rozdíl: $21\,057\,092 - 21\,054\,494 = 2\,598$, přičemž:

- Kupóny = **6 166 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie = $6\,166 - 2\,598 = \mathbf{3\,568\,Kč}$ ($\frac{3568}{2} = \mathbf{1\,784\,Kč}$ připadá na neprodané CP,
1 784 Kč připadá na prodané CP)

15. Dne 27. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks (za prodané CP se již přecenění neúčtuje))

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,93 \% = 10\,293\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,293\,000 - (10\,294\,000 - 1\,784 \text{ (poměrná část prémie připadající na 1 000 ks, které nebyly prodány)}) = \mathbf{784\,Kč}$

16. Dne 30. 1. 2012 Prodej CP – vypořádání obchodu

Hodnoty převzaty z příkladu č. 1: **10 310 000** (jistina) + **230 222** (kupón) = **10 540 222 Kč**

Výsledek z obchodování je rozdíl mezi prodejní cenou (10 310 000) a cenou, kterou je cenný papír v účetnictví oceněn (tj. reálnou hodnotou k 26. 1. 2012 sníženou o poměrnou část doúčtované prémie na 1 000 prodaných ks za 27.1., tj. $10\,294\,000 - 1\,784 = \mathbf{10\,292\,216}$):
 $10\,310\,000 - 10\,292\,216 = \mathbf{17\,784\,Kč}$

Zároveň je nutné odúčtovat přecenění, které bylo zaúčtováno do oceňovacích rozdílů, které jsou součástí kapitálu: Zůstatek k 26. 1. 2012 (den, kdy se naposledy účtovalo přecenění za prodané cenné papíry) se vydělí celkovým počtem kusů a vynásobí počtem prodaných kusů :

$$(-18\,500 - 20\,906 + 27\,190 = -12\,216); -\frac{12216}{2000} \cdot 1\,000 = \mathbf{-6\,108\,Kč}$$

17. Dne 30. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie

Při výpočtu prémie je nutné zohlednit zaúčtovaný prodej cenných papírů:

$$370\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-136/360} + 10\,370\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(136/360 + 1)} = 10\,528\,546$$

$$370\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-135/360} + 10\,370\,000 \cdot (1 + 0,01491557)^{-(135/360 + 1)} = 10\,528\,979$$

Rozdíl: $10\,528\,979 - 10\,528\,546 = 433$, přičemž:

- Kupóny = **1 028 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie = $1\,028 - 433 = \mathbf{595\,Kč}$

18. Dne 30. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks)

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,97\,\% = 10\,297\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,297\,000 - (10\,293\,000 - 595 \text{ (prémie za 30. 1. 2012)}) = \mathbf{4\,595\,Kč}$

19. Dne 31. 1. 2012 Úroky – kupóny

Z důvodu metody 30/360 se o úrocích dne 31. 1. 2012 neúčtuje

20. Dne 31. 1. 2012 Přecenění (1 000 ks)

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,95\,\% = 10\,295\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,295\,000 - 10\,297\,000 = \mathbf{-2\,000\,Kč}$

4. 1. 3. Příklad č. 3 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů držených do splatnosti

Banka účtuje podle českých účetních postupů (úroky je možné časově rozlišovat lineární metodou) k datu sjednání obchodu a pro ocenění cenných papírů na účtech používá metodu FIFO. Pro příklad jsou použity stejné události jako v předchozích dvou příkladech, i když tak častá frekvence obchodů u této kategorie nebývá obvyklá.

Účetní případy a předkontace

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1a.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – jistina	415/1	371	10 300 000
1b.	24.1.2012	První nákup – sjednání obchodu – kupóny	415/2	371	225 083
2.	24.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 1. nákup	415/1	371	500

3.	24.1.2012	Přecenění – neúčtuje se ⁵⁴	-	-	-
4a.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – jistina	415/1	371	10 301 000
4b.	25.1.2012	Druhý nákup – sjednání obchodu – kupóny	415/2	371	226 111
5.	25.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za 2. nákup	415/1	371	500
6.	25.1.2012	Vypořádání prvního nákupu	371	122	10 525 083
7a.	25.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	415/2	714	1 028
7b.	25.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks	714	415/1	600
8.	25.1.2012	Přecenění – neúčtuje se	-	-	-
9.	26.1.2012	Vypořádání druhého nákupu	371	122	10 527 111
10a.	26.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks	415/2	714	2 056
10b.	26.1.2012	Úroky – prémie 2 000 ks	714	415/2	1 203
11.	26.1.2012	Přecenění – neúčtuje se	-	-	-
12a.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu - jistina	371	415/1	10 297 500
12b.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu – kupóny	371	415/2	230 222
12c.	27.1.2012	Prodej – sjednání obchodu – zisk z prodeje	371	715	12 500
13.	27.1.2012	Transakční náklady – poplatky trhu za prodej	617	371	500
14a.	27.1.2012	Úroky – kupóny 2 000 ks	415/2	714	6 166
14b.	27.1.2012	Úroky – prémie 2 000 ks	714	415/1	3 609
15.	27.1.2012	Přecenění – neúčtuje se	-	-	-
16.	30.1.2012	Vypořádání prodeje	122	371	10 540 222
17a.	30.1.2012	Úroky – kupóny 1 000 ks	415/2	714	1 028
17b.	30.1.2012	Úroky – prémie 1 000 ks	714	415/1	603
18.	30.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	-	-	-
19.	31.1.2012	Úroky – neúčtuje se	-	-	-
20.	31.1.2012	Přecenění – 1 000 ks	-	-	-

Výpočty k jednotlivým účetním případům

1. Dne 24. 1. 2012 První nákup – sjednání obchodu

Hodnoty jsou převzaty z příkladu č. 1 – **10 300 000 Kč** (jistina) a **225 083 Kč** (kupóny)

2. Dne 24. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

3. Dne 24. 1. 2012 Přecenění – neúčtuje se

4. Dne 25. 1. 2012 Druhý nákup – sjednání obchodu

Hodnoty jsou převzaty z příkladu č. 1: **10 301 000 Kč** (jistina) a **226 111 Kč** (kupóny)

5. Dne 25. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (úhrada není součástí příkladu)

⁵⁴ Z důvodu zachování stejného číslování účetních případů ve všech příkladech je i zde uváděno přecenění, o kterém se neúčtuje

6. Dne 25. 1. 2012 Vypořádání prvního nákupu: $10\,300\,000 + 225\,083 = 10\,525\,083\text{ Kč}$

7. Dne 25. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie (1 000 ks – 1. nákup, účtuje se ode dne vypořádání))

- Kupóny = **1 028 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie: $10\,300\,500$ (pořizovací cena včetně transakčních nákladů) – $10\,000\,000$ (jmenovitá hodnota) = $300\,500\text{ Kč}$

Počet dní, po které se bude prémie rozpouštět: $25. 1. 2012 - 15. 6. 2013$ včetně = 6 (leden 2012) + $11 \cdot 30$ (únor – prosinec 2012) + $5 \cdot 30$ (leden – květen 2013) + 15 (červen 2013) = $6 + 330 + 150 + 15 = 501$ den

Výpočet: $\frac{300500}{501} = 599,80$, zaokrouhleno na **600 Kč denně**

8. Dne 25. 1. 2012 Přecenění – neúčtuje se

9. Dne 26. 1. 2012 Vypořádání druhého nákupu: $10\,301\,000 + 226\,111 = 10\,527\,111\text{ Kč}$

10. Dne 26. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie (2 000 ks – 1. + 2. nákup, účtuje se ode dne vypořádání))

- Kupóny = **2 056 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie prvního nákupu = 600 Kč (viz účetní případ 7)⁵⁵
- Prémie druhého nákupu = $\frac{301500}{500} = 603\text{ Kč denně}$, prémie celkem = **1 203 Kč**

11. Dne 26. 1. 2012 Přecenění – neúčtuje se

12. Dne 27. 1. 2012 Prodej CP – sjednání obchodu

Sjednaná cena celkem (převzata z příkladu č. 1): $10\,310\,000 + 230\,222 = 10\,540\,222\text{ Kč}$

Výsledek z prodeje je rozdíl mezi prodejní cenou ($10\,310\,000$) a cenou, kterou je cenný papír v účetnictví oceněn (tj. cenou prvního nákupu sníženou o naúčtovanou prémii, která se vztahuje k tomuto prvnímu nákupu, tj. $10\,300\,500 - 600 \cdot 5$ dní ($25. 1. - 29. 1.$ včetně) = $10\,300\,500 - 3\,000 = 10\,297\,500$)

⁵⁵ Z důvodu oceňování CP metodou FIFO je nutné sledovat každý jednotlivý nákup zvlášť do té doby, dokud nedojde k prodeji těchto nakoupených CP.

Zisk z prodeje: $10\,310\,000 - 10\,297\,500 = \mathbf{12\,500\,Kč}$

13. Dne 27. 1. 2012 *Transakční náklady: 500 Kč (úhrada není součástí příkladu)*

14. Dne 27. 1. 2012 *Úroky – kupóny a prémie (2 000 ks – 1. + 2. nákup)*

(pátek, úroky se budou počítat za 3 dny):

- Kupóny = **6 166 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie prvního nákupu = 600 Kč (dle účetního případu 7) · 3 dny = 1 800 Kč
- Prémie druhého nákupu = 603 Kč (dle účetního případu 10) · 3 dny = 1 809 Kč,
prémie celkem = **3 609 Kč**

15. Dne 27. 1. 2012 *Přecenění se neúčtuje*

16. Dne 30. 1. 2012 *Prodej CP – vypořádání obchodu*

Hodnoty převzaty z příkladu č. 1: $10\,310\,000\,Kč + 230\,222\,Kč = \mathbf{10\,540\,222\,Kč}$

17. Dne 30. 1. 2012 *Úroky – kupóny a prémie*

- Kupóny = **1 028 Kč** (hodnota je převzata z příkladu č. 1),
- Prémie druhého nákupu = **603 Kč** (dle účetního případu 10)

18. Dne 30. 1. 2012 *Přecenění se neúčtuje*

19. Dne 31. 1. 2012 *Úroky – kupóny*

Z důvodu metody 30/360 se o úrocích dne 31. 1. 2012 neúčtuje

20. Dne 31. 1. 2012 *Přecenění se neúčtuje*

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6. 3.

4. 1. 4. Příklad č. 4 – Výpočet a účtování ex-kupónů

Jak již bylo uvedeno na začátku této kapitoly, ex-kupón je záporný kupón, který se spočítá, pokud mezi rozhodným datem a datem výplaty kupónů je cenný papír nakoupen nebo prodán, což se následně promítne do celkové ceny dluhopisu. Pro „náš“ státní dluhopis

bylo stanoveno rozhodné datum na 17. 5. Emitent cenného papíru si každoročně k tomuto datu zjišťuje seznam majitelů dluhopisů a těm jsou kupóny k 16. 6. vyplaceny (bez ohledu na to, jestli tito majitelé k datu výplaty kupónů dluhopisy drží nebo ne). To znamená, že pokud někdo koupí dluhopis mezi rozhodným datem a datem výplaty, kupón za svou dobu držby sice k 16. 6. nedostane, ale dostane při takovém nákupu jakousi slevu na jistinu právě ve výši kupónu za „své výnosové období“, tj. od data vypořádání nákupu do data výplaty kupónů.

Pokud mezi rozhodným datem a datem výplaty původní držitel cenný papír drží, to znamená, že cenný papír ani nekoupí ani neprodá, ex-kupón se ho žádným způsobem nedotkne.

Příklady výpočtů kupónů (datum vypořádání obchodu):

16. 5. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 330 \text{ dní (16.6.2011-15.5.2012 včetně)} = 339\,167$

17. 5. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 331 \text{ den (16.6.2011-16.5.2012 včetně)} = 340\,195$

18. 5. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot -28 \text{ dní (18.5.2012-15.6.2012 včetně)} = -28\,778$

19. 5. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot -27 \text{ dní (19.5.2012-15.6.2012 včetně)} = -27\,750$

10. 6. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot -6 \text{ dní (10.6.2012-15.6.2012 včetně)} = -6\,166$

15. 6. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot -1 \text{ den (15.6.2012-15.6.2012 včetně)} = -1\,028$

16. 6. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 0 \text{ dní} = 0$

17. 6. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 1 \text{ den (16.6.2012-16.6.2012 včetně)} = 1\,028$

10. 7. 2012: $1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 24 \text{ dny (16.6.2012-29.6.2012 včetně)} = 24\,667$

Co tedy z výše uvedených výpočtů vyplývá?

Pokud se kupuje, resp. prodává cenný papír do rozhodného data včetně, kupóny se počítají od posledního data výplaty do data vypořádání obchodu a tento kupón zvyšuje celkovou cenu cenného papíru.

Pokud se kupuje, resp. prodává cenný papír ode dne, který po rozhodném datu následuje, kupóny se počítají od data vypořádání obchodu do data výplaty kupónu a tento kupón snižuje celkovou cenu cenného papíru.

Příklad:

Sjednaná cena jistiny: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 100 \% = 10\,000\,000 \text{ Kč}^{56}$

⁵⁶ Příklad je značně zjednodušený. Účtování podrozvahy, transakčních nákladů, diskontu, případně prémie a přecenění je vypuštěno.

Banka účtuje podle českých účetních standardů k datu vypořádání obchodu, CP zařadí do kategorie realizovatelných CP:

První nákup: datum vypořádání obchodu: 17. 5. 2012

Druhý nákup: datum vypořádání obchodu: 18. 5. 2012

Účetní případy a předkontace

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1a.	17.5.2012	První nákup – vypořádání obchodu – jistina	363/1		10 000 000
1b.	17.5.2012	První nákup – vypořádání obchodu – kupóny	363/2		340 195
1c.	17.5.2012	První nákup – vypořádání obchodu – platba		122	10 340 195
2.	17.5.2012	Úroky - kupóny	363/2	714	1 028
3a.	18.5.2012	Druhý nákup – vypořádání obchodu - jistina	363/1		10 000 000
3b.	18.5.2012	Druhý nákup – vypořádání obchodu - kupóny		363/2	28 778
3c.	18.5.2012	Druhý nákup – vypořádání obchodu – platba		122	9 971 222
4.	18.5.- 15.6.2012	Úroky za 28 dní	363/2	714	57 555
5.	16.6.2012	Výplata kupónů	122	363/2	370 000
6.	16.6.2012	Úroky - kupóny	363/2	714	2 056

Výpočty k jednotlivým účetním případům:

1. Dne 17. 5. 2012 První nákup – vypořádání obchodu

Sjednaná cena celkem: **10 000 000** (jistina) + **340 195** (kupóny) = **10 340 195 Kč**

2. Dne 17. 5. 2012 Úroky - kupóny

Hodnota je převzata z příkladu č. 1: **1 028 Kč**

3. Dne 18. 5. 2012 Druhý nákup – vypořádání obchodu

Sjednaná cena celkem: **10 000 000** (jistina) – **28 778** (kupóny) = **9 971 222 Kč**

4. Dne 18. 5. – 15. 6. 2012 včetně Úroky – kupóny

18. 5. – 15. 6. 2012 = 13 (květen) + 15 (červen) = 28 dní

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 2\,000 \text{ ks} \cdot 28 \text{ dní} = \mathbf{57\,555 \text{ Kč}}$

5. Dne 16. 6. 2012 Výplata kupónů

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 360 \text{ dní} = 370\,000 \text{ Kč}$ (Banka obdrží kupóny pouze za CP, které nakoupila do rozhodného data, tj. do 17. 5. včetně. Na nákupy po tomto datu nebude brán zřetel.)

6. Dne 16. 6. 2012 Úroky - kupóny

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 2\,000 \text{ ks} = 2\,055,56$, zaokrouhleno **2 056 Kč**

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6.4.

4. 2. Repo, reverzní repo a krátký prodej

4. 2. 1. Příklad č. 5 – Repo obchod

Banka účtuje podle IAS/IFRS (úroky je nutno časově rozlišovat metodou efektivní úrokové míry).

Repo obchod:

Repo obchod byl sjednán s centrální bankou na období 27. – 30. 1. 2012 (3 dny).

Zajišťovací převod byl proveden na 500 ks cenných papírů, jejichž nákup je popsán v příkladu č. 1, úvěr byl sjednán ve výši 4 500 000 Kč, úrok 4 % p. a., metoda úročení 30/360:

$$4\,500\,000 \cdot 4\% \cdot \frac{3}{360} = 1\,500$$

O nákupu a držbě cenného papíru se účtuje stejně, jak je popsáno v příkladu č. 1.

Účetní případy a předkontace pro zaúčtování repo obchodu

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1.	27.1.2012	Repo obchod – přijatý úvěr	122	125/1	4 500 000
2.	27.1.2012	Poskytnutý kolaterál – v reálné hodnotě	383/4	383/5	5 146 500
3.	27.1.2012	Úroky z přijatého úvěru	611	125/2	1 500
4a.	30.1.2012	Repo obchod – ukončení - jistina	125/1		4 500 000
4b.	30.1.2012	Repo obchod – ukončení – úroky	125/2		1 500
4c.	30.1.2012	Repo obchod – ukončení - platba		122	4 501 500
5.	30.1.2012	Poskytnutý kolaterál - odúčtování	383/4	383/5	5 146 500

Výpočty k jednotlivým účetním případům

1. Dne 27. 1. 2012 Repo obchod – vypořádání obchodu – přijatý úvěr

Sjednaná cena celkem: **4 500 000 Kč**

2. Dne 27. 1. 2012 Poskytnutý kolaterál – v reálné hodnotě

$$10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 500 \text{ (ks)} \cdot 102,93 \% = \mathbf{5\,146\,500^{57}}$$

Pokud by repo obchod nebyl následující pracovní den ukončen, tato hodnota by se denně přeceňovala na reálnou hodnotu.

3. Dne 27. 1. 2012 Úroky (počítají se metodou efektivní úrokové míry, výpočet úroků dle této metody byl podrobně popsán v příkladu č. 2)

(dne 27. 1. 2012 byl pátek, úroky se počítají a účtují za 3 dny)

$$4\,501\,500 \cdot (1 + 0,0408)^{-3/360} = 4\,500\,000$$

$$4\,501\,500 \cdot (1 + 0,0408)^{-0/360} = 4\,501\,500$$

$$4\,501\,500 - 4\,500\,000 = \mathbf{1\,500\,Kč}$$

4. Dne 30. 1. 2012 Repo obchod – ukončení obchodu

$$\mathbf{4\,500\,000 \text{ (jistina)} + 1\,500 \text{ (úrok)} = 4\,501\,500\,Kč}$$

5. Dne 30. 1. 2012 Poskytnutý kolaterál – odúčtování = **5 146 500 Kč**

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6. 5.

4. 2. 2. Příklad č. 6 – Reverzní repo obchod a krátký prodej

Banka účtuje podle českých účetních standardů k datu sjednání obchodu (pro časové rozlišení úroků používá lineární metodu). Banka neodděluje účtování úroků a přecenění.

Reverzní repo obchod

Reverzní repo obchod byl sjednán s bankovním subjektem na období 24. 1. – 31. 1. 2012 (7 dní, metoda úročení úvěru = 30/360).

Zajišťovací převod byl proveden na 1 000 ks, úvěr ve výši 9 900 000 Kč, úrok 4 %:

$$9\,900\,000 \cdot 4 \% \cdot \frac{7}{360} = 7\,700\,Kč \text{ (denně } 1\,100\,Kč)$$

⁵⁷ O kupónu se v tomto případě neúčtuje, protože ekonomickým vlastníkem kupónu je banka, která repo obchod uzavřela, to je banka, která CP jako kolaterál poskytla.

Krátký prodej CP (transakční náklady ve výši 500 Kč) (závazky v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty)

Datum sjednání: 25. 1. 2012

Datum vypořádání: 26. 1. 2012

Počet kusů: 1 000

Sjednaná cena: 103,01 %

Zpětný nákup CP (transakční náklady ve výši 500 Kč)

Datum sjednání: 27. 1. 2012

Datum vypořádání: 30. 1. 2012

Počet kusů: 1 000

Sjednaná cena: 103, 10 %

Účetní případy a předkontace

Účtuje se o přijatém kolaterálu (A), poskytnutém úvěru (B) a cenném papíru, který je předmětem krátkého prodeje (C)

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
A1.	24.1.2012	Reverzní repo obchod – přijatý kolaterál v reálné hodnotě	999	979	10 282 000
B2.	24.1.2012	Poskytnutý úvěr	133	122	9 900 000
B3.	24.1.2012	Úroky z úvěru	133	711	1 100
C4a.	25.1.2012	Krátký prodej – sjednání obchodu - jistina	371	173/1	10 301 000
C4b.	25.1.2012	Krátký prodej – sjednání obchodu – kupóny	371	173/2	226 111
C5.	25.1.2012	Transakční náklady	173/1	371	500
A6.	25.1.2012	Odúčtování kolaterálu z důvodu jeho krátkého prodeje	979	999	10 282 000
B7.	25.1.2012	Úroky z úvěru	133	711	1 100
C8.	25.1.2012	Přecenění CP prodaných v rámci krátkého prodeje	173/1	715	19 500
C9.	26.1.2012	Vypořádání krátkého prodeje - platba	122	371	10 527 111
B10.	26.1.2012	Úroky z úvěru	133	711	1 100
C11.	26.1.2012	Úroky z prodaných cenných papírů - kupóny	615	173/2	1 028
C12.	26.1.2012	Přecenění CP prodaných v rámci krátkého prodeje	615	173/1	13 000
C13a.	27.1.2012	Zpětný nákup CP – sjednání obchodu - jistina	173/1	371	10 294 000
C13b.	27.1.2012	Zpětný nákup CP – sjednání obchodu - kupóny	173/2	371	230 222
C13c.	27.1.2012	Zpětný nákup CP – sjednání obchodu - ztráta	615	371	16 000
C14.	27.1.2012	Transakční náklady	617	371	500
A15.	27.1.2012	Vrácení kolaterálu v reálné hodnotě	999	979	10 293 000
B16.	27.1.2012	Úroky z úvěru	133	711	3 300

C17.	27.1.2012	Úroky z prodaných cenných papírů – kupóny	615	173/2	3 083
C18.	30.1.2012	Vypořádání zpětného nákupu – vypořádání obchodu	371	122	10 540 222
B19.	30.1.2012	Úroky z úvěru	133	711	1 100
A20.	30.1.2012	Přecenění kolaterálu	999	979	4 000
B21a.	31.1.2012	Ukončení úvěru – jistina		133	9 900 000
B21b.	31.1.2012	Ukončení úvěru – úroky		133	7 700
B21c.	31.1.2012	Ukončení úvěru – platba	122		9 907 700
A22.	31.1.2012	Ukončení reverzního repo obchodu - kolaterál	979	999	10 297 000

Výpočty k jednotlivým účetním případům

A1. Dne 24. 1. 2012 Přijatý kolaterál v reálné hodnotě

$10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,82\,\%$ = **10 282 000 Kč**

B2. Dne 24. 1. 2012 Poskytnutý úvěr: 9 900 000 Kč

B3. Dne 24. 1. 2012 Úroky z úvěru

$9\,900\,000 \cdot 4\,\% \cdot \frac{1}{360} = \mathbf{1\,100\,Kč}$

C4. Dne 25. 1. 2012 Krátký prodej – sjednání obchodu

Jistina - $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 103,01\,\%$ = **10 301 000 Kč**

Kupón – 16. 6. 2011 – 25. 1. 2012 (včetně) = 15 (červen 2011) + 6 \cdot 30 (červenec – prosinec 2011) + 25 (leden 2012) = 220 dní

$10\,000\,000 \cdot 3,70\,\% \cdot \frac{220}{360} = \mathbf{226\,111\,Kč}$

C5. Dne 25. 1. 2012 Transakční náklady: 500 Kč (úhrada není součástí příkladu)

A6. Dne 25. 1. 2012 Odúčtování kolaterálu z důvodu jeho prodeje: 10 282 000 Kč

B7. Dne 25. 1. 2012 Úroky z úvěru: 1 100 Kč

C8. Dne 25. 1. 2012 Přecenění cenných papírů, které jsou předmětem krátkého prodeje

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,81\,\%$ = $10\,281\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,281\,000 - (10\,301\,000 - 500) = \mathbf{-19\,500\,Kč}$

C9. Dne 26. 1. 2012 Vypořádání krátkého prodeje: $10\,301\,000 + 226\,111 = 10\,527\,111$ Kč

*B10. Dne 26. 1. 2012 Úroky z úvěru: **1 100 Kč***

C11. Dne 26. 1. 2012 Úroky z CP, které jsou předmětem krátkého prodeje

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} = 1\,028 \text{ Kč}$

C12. Dne 26.1.2012 Přecenění cenných papírů, které jsou předmětem krátkého prodeje

Reálná hodnota: $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,94 \% = 10\,294\,000$

Rozdíl z přecenění: $10\,294\,000 - 10\,281\,000 = 13\,000 \text{ Kč}$

C13. Dne 27. 1. 2012 Zpětný nákup cenných papírů – sjednání obchodu

Jistina - $10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 103,10\% = 10\,310\,000 \text{ Kč}$

Kupón – 16. 6. 2011 – 29. 1. 2012 (včetně) = 15 (červen 2011) + 6 · 30 (červenec – prosinec 2011) + 29 (leden 2012) = 224 dny

$10\,000\,000 \cdot 3,70 \% \cdot \frac{224}{360} = 230\,222 \text{ Kč}$

Ztráta ze zpětného nákupu je rozdíl mezi nákupní cenou a hodnotou, kterou je cenný papír v účetnictví oceněn, tj. reálnou hodnotou k 26. 1. 2012 = **10 294 000:**

$10\,310\,000 - 10\,294\,000 = 16\,000 \text{ Kč}$

*C14. Dne 27. 1. 2012 Transakční náklady: **500 Kč** (jejich úhrada není součástí příkladu)*

C15. Dne 27. 1. 2012 Vrácení kolaterálu v reálné hodnotě

$10\,000 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 1\,000 \text{ (ks)} \cdot 102,93 \% = 10\,293\,000 \text{ Kč}$

B16. Dne 27. 1. 2012 Úroky z úvěru: $1\,100 \cdot 3 = 3\,300 \text{ Kč}$

(dne 27. 1. 2012 byl pátek, úroky se počítají za 3 dny)

C17. Dne 27. 1. 2012 Úroky z cenných papírů, které byly předmětem krátkého prodeje

$1,02778/1 \text{ den}/1 \text{ ks} \cdot 1\,000 \text{ ks} \cdot 3 \text{ dny} = 3\,083 \text{ Kč}$

C18. Dne 30. 1. 2012 Vypořádání zpětného nákupu: $10\,310\,000 + 230\,222 = 10\,540\,222 \text{ Kč}$

B19. Dne 30. 1. 2012 Úroky z úvěru: 1 100 Kč

A20. Dne 30. 1. 2012 Přecenění kolaterálu na reálnou hodnotu

Reálná hodnota: $10\,000$ (jmenovitá hodnota) $\cdot 1\,000$ (ks) $\cdot 102,97\,\%$ = $10\,297\,000$

$10\,297\,000 - 10\,293\,000 = 4\,000$ Kč

B21. Dne 31. 1. 2012 Splátka úvěru a úroku: 9 900 000 + 7 700 = 9 907 700 Kč

A21. Dne 31. 1. 2012 Odúčtování kolaterálu: 10 297 000 Kč

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6. 6.

4. 3. Emise dluhopisů – ostatní cenné papíry oceňované naběhlou hodnotou

4. 3. 1. Příklad č. 7 – Emise dluhopisů

Banka účtuje podle IAS/IFRS k datu vypořádání obchodů. Mezi datem sjednání a datem vypořádání o obchodech neúčtuje, úroky časově rozlišuje metodou efektivní úrokové míry. Banka emitovala tříleté dluhopisy s fixní úrokovou sazbou 4% p. a., metoda úročení: act/360⁵⁸.

Datum emise: 30. 1. 2012

Datum splatnosti: 30. 1. 2015

Objem emise: $100\,000\,000$ ks, jmenovitá hodnota: 1 Kč

Výplata kupónů: při splatnosti dluhopisů po třech letech 30. 1. 2015

Prodejní cena k datu emise: 100 %

Transakční náklady, které zahrnují náklady na emisi (prospekt emitenta, emisní podmínky, nabídkový program pro investory a další): $100\,000$ Kč

Datумы sjednání obchodů:

25. 1. 2012 ($75\,000\,000$ ks), 26. 1. 2012 ($15\,000\,000$ ks), 27. 1. 2012 ($10\,000\,000$ ks)

⁵⁸ Metoda úročení act/360 znamená, že se při výpočtu úroků rok dělí 360-ti dny a násobí skutečným počtem dní v měsíci.

Účetní případy a předkontace

Poř. číslo	Datum	Účetní případ	DT	CR	Částka
1.	30.1.2012	Emise dluhopisů – úhrada z běžných účtů klientů	221	521/1	100 000 000
2.	30.1.2012	Transakční náklady	521/1	371	100 000
3a.	30.1.2012	Úroky – kupóny	614	521/2	11 111
3b.	30.1.2012	Úroky – prémie	521/1	614	545
4a.	31.1.2012	Úroky – kupóny	614	521/2	11 111
4b.	31.1.2012	Úroky – prémie	521/1	614	543

Výpočty k jednotlivým účetním případům

1. Dne 30. 1. 2012 *Emise dluhopisů*

$1 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot (75\,000\,000 + 15\,000\,000 + 10\,000\,000) \text{ ks} \cdot 100 \% = 100\,000\,000 \text{ Kč}$

2. Dne 30. 1. 2012 *Transakční náklady (úhrada není součástí příkladu): 100 000 Kč*

3. Dne 30. 1. 2012 *Úroky – kupóny a prémie*

Při výpočtu úroků metodou efektivní úrokové míry je nutné stanovit peněžní toky a spočítat efektivní úrokovou míru.

Peněžní toky – 30. 1. 2015:

- První výnosové období - 30. 1. 2012 – 29. 1. 2013 (366 dní):
 - $1 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 100\,000\,000 \text{ (ks)} \cdot 4 \% \cdot \frac{366}{360} = 4\,066\,666,67 \text{ Kč}$
- Druhé výnosové období - 30. 1. 2013 – 29. 1. 2014 (365 dní):
 - $1 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 100\,000\,000 \text{ (ks)} \cdot 4 \% \cdot \frac{365}{360} = 4\,055\,555,56 \text{ Kč}$
- Třetí výnosové období - 30. 1. 2014 – 29. 1. 2015 (365 dní):
 - $1 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 100\,000\,000 \text{ (ks)} \cdot 4 \% \cdot \frac{365}{360} = 4\,055\,555,56 \text{ Kč}$
- K 30. 1. 2015 – jistina ve výši 100 000 000 Kč

Peněžní toky celkem:

$4\,066\,666,67 + 4\,055\,555,56 + 4\,055\,555,56 + 100\,000\,000 = 112\,177\,777,79$, zaokrouhleno
112 177 778 Kč

Vyjádření efektivní úrokové míry i :

$$99\,900\,000 = 112\,177\,778 \cdot (1 + i)^{-1096/360}, \text{ přičemž}$$

$$99\,900\,000 = 100\,000\,000 \text{ (jistina)} - 100\,000 \text{ (transakční náklady) a}$$

$$1096 = 366 + 365 + 365 \text{ (počet dní do splatnosti)}$$

Efektivní úroková míra: 3,880846 %

Výpočet úroků:

$$112\,177\,778 \cdot (1 + 0,03880846)^{-1096/360} = 99\,900\,000$$

$$112\,177\,778 \cdot (1 + 0,03880846)^{-1095/360} = 99\,910\,566$$

Rozdíl: $99\,910\,566 - 99\,900\,000 = 10\,566$, přičemž:

- Kupóny = $1 \text{ (jmenovitá hodnota)} \cdot 100\,000\,000 \text{ (ks)} \cdot 4 \% \cdot \frac{1}{360} = \mathbf{11\,111 \text{ Kč denně}}$
- Prémie = $11\,111 - 10\,566 = \mathbf{545 \text{ Kč}}$

4. Dne 31. 1. 2012 Úroky – kupóny a prémie

(z důvodu metody úročení act/360 se účtují úroky i 31. 1. 2012)

$$112\,177\,778 \cdot (1 + 0,03880846)^{-1095/360} = 99\,910\,566$$

$$112\,177\,778 \cdot (1 + 0,03880846)^{-1094/360} = 99\,921\,134$$

Rozdíl: $99\,921\,134 - 99\,910\,566 = 10\,568$, přičemž:

- Kupóny = $\mathbf{11\,111 \text{ Kč}}$
- Prémie = $11\,111 - 10\,568 = \mathbf{543 \text{ Kč}}$

Schéma účtování

Schéma účtování je uvedeno v příloze číslo 6.7.

5. Závěr

Problematika oceňování a účtování cenných papírů není zcela jednoduchou záležitostí. Jak je vidět na zpracovaných příkladech, už samotné oceňování a správné zaúčtování cenných papírů klade značné nároky na informační systémy, ve kterých se cenné papíry evidují, oceňují a účtují. Neméně důležitá je také otázka vykazování a zveřejňování informací, z nichž cenné papíry tvoří podstatnou část výkazů a výročních zpráv. Další důležitou oblastí je oblast zdanění, kdy se musí vyloučit všechny vlivy mezinárodních účetních standardů, protože české daňové zákony stavějí na českých účetních postupech. A v každém, ať sebelepším systému, můžeme narazit na určité limity a bariéry, kdy není možné přesně teoreticky popsané postupy v praxi dodržet. A pak přichází na řadu konzultace s externím auditorem, který musí pečlivě zvážit a rozhodnout, jak se k dané problematice postavit a jaké stanovisko zaujmout.

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat oceňování a účtování cenných papírů v bankách, které působí na území ČR, podle legislativních postupů platných k 1. 1. 2012 a srovnat české a mezinárodní účetní principy v této oblasti, včetně praktických příkladů. V kapitole 2 *Oceňování cenných papírů* jsem popsala prvotní i následné oceňování CP, jak podle mezinárodních, tak i podle českých postupů a v jejím závěru jsem shrnula rozdíly mezi těmito dvěma přístupy. V kapitole 3 *Účtování cenných papírů* jsem popsala, jak by se mělo o cenných papírech účtovat při prvotním zachycení v účetních knihách i při následné držbě cenných papírů, které banka eviduje jako aktivum nebo jako závazek rovněž podle IAS/IFRS i podle českých účetních postupů. V závěru 2. kapitoly je rovněž provedeno krátké srovnání těchto dvou přístupů. V kapitole 4 *Praktické příklady účtování* jsem popsala sedm různých variant obchodů, které jsou v bankách běžně uzavírány, jako jsou nákupy (včetně ex-kupónů) a prodeje cenných papírů, repo a reverzní repo obchody, krátké prodeje a emise dluhopisů. Tyto příklady jsou zpracovány tak, aby postihly různé způsoby účtování CP, které závisí na mnoha různých faktorech (jestli banka účtuje podle IAS/IFRS nebo podle českých účetních postupů, jestli banka účtuje k datu sjednání nebo k datu vypořádání obchodu, do které kategorie banka cenný papír zařadí a podobně). I když, vzhledem k danému rozsahu této práce, nebylo možné postihnout všechny varianty účtování, které by mohly u předmětných obchodů nastat, domnívám se, že jsem cíl své bakalářské práce splnila.

Seznam použité literatury

Odborné knihy:

JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. [i]Účetnictví bank a finančních institucí 2008[i]. 6. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 584 s. ISBN 978-80-247-2575-8.

JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. [i]Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví 2011[i]. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 432 s. ISBN 978-80-247-3427-9.

ŠRÁMKOVÁ, Alice a Martina JANOUŠKOVÁ. [i]IAS/IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví[i]. 1. vyd. Praha: Svaz účetních, 2009. 456 s. ISBN 978-80-86716-44-2.

Legislativní předpisy:

České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle Vyhlášky č. 501/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Komise (ES) č. 1126/2008 ze dne 3. listopadu 2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002. In: Úřední věstník Evropské unie L320 ze dne 29. 11. 2008, s. 1-481, *odkazy v textu jsou používány na konkrétní standard, vždy IAS nebo IFRS a číslo a název standardu*

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES

Vyhláška č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový v platném znění

Zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech v platném znění

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platném znění

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách v platném znění

Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech v platném znění

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření v platném znění

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu v platném znění

Internetové zdroje:

BCPP: Parametry emise CP ISIN CZ 0001000814. Dostupné z:

<http://www.bcpp.cz/Cenne-Papiry/Detail.aspx?isin=CZ0001000814>

ČNB: Úplný seznam bank a poboček zahraničních bank k 1. 1. 2012. Dostupné z:

https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB33.SUBJECTS_COUNTS_DETAIL?p_lang=cz&p_DATUM=01.01.2012&p_ses_idx=1

ČNB: Popis účtové osnovy pro banky k 1. 1. 2012. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/predpisy_CNB_statistika/predpisy_menove_bank_stat/vykazy_metodika_2012/cast_VII/download/7_UOBanky_1201.pdf

EK: Seznam platných IAS/IFRS a jejich interpretací k 1. 1. 2012. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/ias/interpretations_en.htm#ifric_11

Ministerstvo financí ČR: Struktura státního dluhu podle uživatele k 29. 2. 2012. Dostupné z:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/podle_uzivatele.html

Seznam zkratk

CP	Cenný papír
CR	Credit (Má dáti)
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČÚS	Český/é účetní standard/y
DT	Debet (Dal)
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
IAS	International Accounting Standards (Mezinárodní účetní standardy)
IASB	International Accounting Standards Board (Rada pro Mezinárodní účetní standardy)
IASC	International Accounting Standards Committee (Výbor pro Mezinárodní účetní standardy)
IFRS	International Financial Reporting Standards (Mezinárodní standardy finančního výkaznictví)
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee (interpretace IFRS, toto označení se také používá pro Výbor pro interpretace IFRS)
ISIN	International Securities Identification Numer
KZ	Konečný zůstatek
OP	Opravná položka
OR	Obchodní rejstřík
p. a.	Per annum (ročně)
SIC	Standing Interpretations Committee (interpretace IAS, toto označení se také používá pro Stálý interpretační výbor)
SYU	Syntetický účet
ZD	Zahraniční dceřiná
ZP	Zahraniční pobočka

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. 4. 2012

.....
Anna Kučerová

Seznam příloh

1. Úplný seznam bank a poboček zahraničních bank k 1. 1. 2012, které mohou působit na území České republiky
2. Seznam IAS/IFRS a jejich interpretací platných k 1. 1. 2012
3. Seznam českých účetních standardů pro banky platných k 1. 1. 2012
4. Směrná účtová osnova předepsaná Vyhláškou 501/2002 Sb. platná k 1. 1. 2012
5. Seznam doporučených syntetických účtů pro účtování cenných papírů a úvěrů, které banky poskytují nebo přijímají v souvislosti s repo a reverzními repo, půjčkami a výpůjčkami a sell/buy a buy/sell obchody s popisem jejich náplně platných k 1. 1. 2012
6. Účetní schémata praktických příkladů:
 6. 1. Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů v reálné hodnotě vykazované do zisku nebo ztráty
 6. 2. Příklad č. 2 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie realizovatelných cenných papírů
 6. 3. Příklad č. 3 – Nákup a prodej cenných papírů zařazených do kategorie cenných papírů držených do splatnosti
 6. 4. Příklad č. 4 – Výpočet a účtování ex-kupónů
 6. 5. Příklad č. 5 – Repo obchod
 6. 6. Příklad č. 6 – Reverzní repo obchod a krátký prodej
 6. 7. Příklad č. 7 – Emise dluhopisů – ostatní CP oceňované naběhlou hodnotou